

საერთაშორისო საჯარო სამართლის გამოცდის საკითხები

1. საერთაშორისო სამართლის ცნება და არსი

საერთაშორისო სამართალი საერთაშორისო სისტემას მიეკუთვნება. საერთაშორისო სისტემა მოიცავს ყველა იმ ურთიერთობას, რომელიც სახელმწიფოს გარეთ წარმოქმნილი ურთიერთობების კომპონენტებს შეიცავს, გამორჩეულად იმისა, ატარებს თუ არა ეს კონკრეტული ურთიერთობა სამთავრობათშორის თუ არასამთავრობათშორის ხასიათს, მონაწილეობს მასში ფიზიკური თუ იურიდიული პირი, პოლიტიკური პარტია თუ სახელმწიფო.

სახელმწიფოს ქცევის ყველა წესი როდი ატარებს სამართლებრივ ხასიათს და სამართლის განსაკუთრებულ სისტემას - საერთაშორისო სამართალს როდი მიეკუთვნება. მხოლოდ იმ ნორმებს, რომლებიც სახელმწიფოთა, სხვა სუბიექტების ურთიერთშეთანხმების საფუძველზე იქმნებიან და რომელთა შესრულების უზრუნველყოფა თვით სახელმწიფოების, სხვა სუბიექტების მიერ ინდივიდუალურად ან კოლექტიურად ხდება, ეწოდება საერთაშორისო სამართალი.

საერთაშორისო სამართალი საერთაშორისო პოლიტიკური, ეკონომიკური, სამხედრო, სავაჭრო და სხვა ურთიერთობების იურიდიული ჩარჩოა.

საერთაშორისო სამართლის ძირითად სუბიექტს წარმოადგენს სახელმწიფოები. ფიზიკურ პირს მხოლოდ გარკვეულ სფეროებში ენიჭება შეზღუდული საერთაშორისო სამართლებრივი უფლება - პასუხისმგებლობა.

საერთაშორისო სამართლის რეგულირების საგანი მხოლოდ სახელმწიფოს მთავრობათშორისი, სახელმწიფოებრივი ურთიერთობანია.

საერთაშორისო სამართლის ობიექტად შეიძლება იყოს მხოლოდ 1) სახელმწიფოს მოქმედება (მაგ.: მოვალეობა, დაეხმაროს მოკავშირეს). 2) მოქმედებისაგან თავის შეკავება; 3) სახელმწიფო ტერიტორია.

განასხვავებენ საყოველთაო და ლოკალურ საერთაშორისო სამართალს. ეს უკანასკნელი არეგულირებს ურთიერთობას ორ ან რამდენიმე სახელმწიფოს შორის, ხოლო საყოველთაო - თითქმის ყველა სახელმწიფოს ინტერესებს ემსახურება და მთელი საერთაშორისო საზოგადოების სამართალს წარმოადგენს. განასხვავებენ რეგიონალურ საერთაშორისო სამართალს, რომელიც გარკვეული გეოგრაფიული რეგიონის სახელმწიფოების ურთიერთობებს არეგულირებს.

ყველა ლოკალური საერთაშორისო სამართლებრივი ნორმა უნდა შეესაბამებოდეს საყოველთაო საერთაშორისო სამართლის ძირითად პრინციპებს.

2. საერთაშორისო სამართლის წყაროები, ნორმათა იერარქიის საკითხი

საერთაშორისო სამართლის წყაროებია სახელმწიფოთშორისი შეთანხმების შედეგად ჩამოყალიბებული ნორმები - საერთაშორისო ხელშეკრულებები და საერთაშორისო ჩვეულებები.

საერთაშორისო - სამართლებრივი ჩვეულება დაუწერელი ქცევის წესია. იგი ყალიბდება სახელმწიფოთშორისი პრაქტიკის შედეგად, რომლებიც აღიარებენ ამ ქცევის წესის სავალდებულო ძალას დუმილით ან ოფიციალური განცხადებით. სახელმწიფოთა ქცევის წესი საერთაშორისო სამართლის ჩვეულებით ნორმად რომ იქცეს, აუცილებელია გარკვეული პერიოდი (თვე, წელი, ზოგჯერ საუკუნეებიც კი), რომლის განმავლობაში სახელმწიფოები ერთნაირად იყენებენ ამ ქცევის წესს საერთაშორისო სამართლებრივ პრაქტიკაში. მხოლოდ მას შემდეგ, რაც სახელმწიფოთა უმრავლესობა აღიარებს ამ ქცევის წესს, იგი იქცევა საერთაშორისო სამართლის წყაროდ. ეს ნორმა მხოლოდ მათთვისაა სავალდებულო, ვინც მას ცნობს. ლოკალური საერთაშორისო - სამართლებრივი ჩვეულებითი ნორმა არ უნდა ეწინააღმდეგებოდეს საყოველთაოდ აღიარებულ ჩვეულებით და სახელშეკრულებო იმპერატიულ ნორმებს.

საერთაშორისო ხელშეკრულება თანამედროვე საერთაშორისო სამართლის მთავარი წყაროა, რადგანაც მხოლოდ დაწერილი ნორმა ქმნის სტაბილურ, მყარ ქცევის წესს.

საერთაშორისო სამართლის პრინციპები იურიდიული ძალის მქონე ზოგადი სახელმძღვანელო საწყისია, რომელსაც უნდა ემორჩილებოდეს ან საერთაშორისო სამართლის მთელი სისტემა ან ცალკეული დარგების ნორმები. ეს პრინციპები საერთაშორისო სამართლის წყაროს წარმოადგენს.

საერთაშორისო სამართალი იცნობს ე.წ. **დამხმარე წყაროებსაც**. ასეთი სახის წყაროები უშუალოდ არ წარმოადგენს საერთაშორისო სამართლის წყაროს, მაგრამ მნიშვნელოვან ზემოქმედებას ახდენენ საერთაშორისო სამართლებრივი ნორმის ჩამოყალიბების პროცესზე. ესენია: შიდასახელმწიფოებრივი კანონი, საერთაშორისო ორგანიზაციის დადგენილებანი და სასამართლო პრეცედენტები და მეცნიერთა ნაშრომები.

შიდასახელმწიფოებრივი კანონი. ასეთი კანონი თავისთავად არ შეიძლება იყოს საერთაშორისო სამართლის წყარო, მაგრამ, თუ სხვა სახელმწიფოები აღიარებენ ამ ქცევის წესს, იგი შეიძლება გადაიქცეს საერთაშორისო ხელშეკრულების ან საერთაშორისო ჩვეულების ძალით.

საერთაშორისო ორგანიზაციის დადგენილებანი. თავისთავად, შიდასახელმწიფოებრივი კანონების მსგავსად, ისინი არ წარმოადგენენ საერთაშორისო სამართლის წყაროს. ასეთი ორგანიზაციების გადაწყვეტილებანი მიიღება არსებული წესდების შესაბამისად და ვრცელდება მხოლოდ ორგანიზაციის წევრებზე. საერთაშორისო ორგანიზაციების დადგენილებები, რომელიც საერთაშორისო სამართლის ქცევის წესებს შეიცავენ, ძირითადად რეკომენდაციის სახეს ატარებენ და წარმოადგენენ სამართლის წყაროს ნაირსახეობას.

სასამართლო პრეცედენტები და მეცნიერთა შრომები, დასკვნები, გამოკვლევანი, მხოლოდ საერთაშორისო სამართლის ნორმათა არსებობის დადგენის დამხმარე საშუალებაა, რასაც იყენებენ საერთაშორისო ორგანოები სახელმწიფო დავების გადაწყვეტის დროს.

რაც შეეხება საერთაშორისო სამართლის ნორმათა იერარქიას, იგი ამგვარად ჩამოყალიბდება:

1. საყოველთაოდ აღიარებული ძირითადი პრინციპები
2. საყოველთაო საერთაშორისო სამართლის ცალკეულ დარგში გაბატონებული პრინციპები
3. ძირითადი და დარგობრივი პრინციპების შესაბამისობაში არსებული დარგობრივი ნორმები
4. ლოკალური საერთაშორისო - სამართლებრივი პრინციპები და ნორმები

3. იმპერატიული და დისპოზიტიური ნორმები საერთაშორისო სამართალში

განასხვავებენ იმპერატიულ და დისპოზიტიურ ნორმებს. დისპოზიტიური საერთაშორისო სამართლებრივი ნორმა ანიჭებს სუბიექტს უფლებას ურთიერთშეთანხმებით შექმნან განსხვავებული ქცევის წესი, გადაუხვიონ მას. მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ მხარეებმა არ ისარგებლეს ამ უფლებით, მათი ურთიერთობა მოწესრიგდება არსებული დისპოზიტიური ნორმით. მაგალითად, ღია ზღვაში ყველა სახელმწიფოს ხომალდი ნაოსნობს თავისი ქვეყნის აღმით და სხვა

ქვეყნის ხომალდს არა აქვს უფლება მისი გაჩერების, გაჩხრეკის, თუკი მეკობრეობის, მონათვაჭრობის და სხვა მსგავსი ეჭვი არ არის, მაგრამ ორ ან რამდენიმე სახელმწიფოს შეთანხმებით შეუძლიათ მისცენ უფლება თავიანთ სამხედრო ხომალდებს ნებისმიერ დროს ჩაატარონ ჩხრეკა სახელმწიფოების სამოქალაქო გემებზე.

მაგრამ არსებობს ნორმები, რომელთა გადახვევა ურთიერთშეთანხმებითაც არ შეიძლება, რადგან მათ მიერ დადგენილი ქცევის წესი ყველა სახელმწიფოსათვის, მთელი საერთაშორისო საზოგადოებისათვის სასიცოცხლო, უმნიშვნელოვანეს ფასეულობას წარმოადგენს. ასეთ ნორმას იმპერატიული ხასიათი აქვს.

4. საერთაშორისო სამართლის ძირითადი პრინციპები, მათი ცნება და სახეები.

საერთაშორისო სამართლის ძირითადი პრინციპები - ყველაზე უფრო ზოგადი, უმნიშვნელოვანესი და საყოველთაოდ აღიარებული საერთაშორისო სამართლებრივი ნორმებია, რომლებიც იქმნებიან საერთაშორისო ხელშეკრულებების ან საერთაშორისო ჩვეულებების სახით, მაგრამ თავისი ხასიათით სხვა ნორმების მიმართ ისეთივე თანაფარდობაში არიან, როგორც კონსტიტუციური და ჩვეულებრივი კანონები. საერთაშორისო სამართლის ჩვეულებრივი ნორმები უნდა შეესაბამებოდეს სამართლის ძირითად პრინციპებს. ის ნორმები, რომლებიც არ შეესაბამებიან ძირითად პრინციპებს, მართლსაწინააღმდეგო აქტებია და ვერ წარმოშობენ იურიდიულ უფლება-მოვალეობებს.

საერთაშორისო სამართლის ძირითად პრინციპებში ზოგჯერ ურევენ **”სახელმწიფოთა ძირითად უფლება - მოვალეობებს”**.

სახელმწიფოს ძირითადი უფლებები ის უფლებებია, რომლის გარეშე ვერ იარსებებს ვერც ერთი სახელმწიფო, როგორც დამოუკიდებელი პოლიტიკური ორგანიზაცია. ეს უფლებები მიენიჭა ყოველ ერს პოლიტიკური დამოუკიდებლობის მიღწევისას. ენიჭება იგი არა რომელიმე ორგანიზაციის ან სახელმწიფოს მიერ, არამედ ავტომატურად.

დღეისათვის არსებობს მძლავრი მორალურ - პოლიტიკური ფაქტორი - სახელმწიფოს (ხალხთა) ძირითადი უფლებები.

ეს ის უფლებებია, რომელიც ეკუთვნის ყველა ერს ან სახელმწიფოს არსებობის ფაქტიდან გამომდინარე და არავის აქვს უფლება ძალით წაართვას მათ ეს უფლებები.

ამავე დროს აღნიშნული უფლებები აკისრებს სახელმწიფოებს მთელ რიგ მოვალეობებს სხვა სახელმწიფოების მიმართ: სხვა ხალხების თვითგამორკვევის უფლების აღიარებას, სხვა სახელმწიფოების პოლიტიკური დამოუკიდებლობისა და სუვერენიტეტის პატივისცემას, მათი ტერიტორიული მთლიანობის ხელშეუხებლობას და ა.შ.

ყველა ეს უფლება-მოვალეობა დღეს ქცეულია საყოველთაო საერთაშორისო სამართლის ძირითად პრინციპებად.

ყოველი ეს პრინციპი მოიცავს მთელ რიგ სხვა მნიშვნელოვან პრინციპებსა და ნორმებს, ამიტომ ევროპაში უშიშროებისა და თანამშრომლობის ჰელსინკის თათბირზე (1975 წ.) გამოყოფილ იქნა 3 დამატებითი პრინციპი - *ტერიტორიული მთლიანობა, საზღვრების დაურღვეველობა, ადამიანის უფლებათა დაცვა.*

ეს პრინციპები საერთაშორისო სამართლის სისტემის უმნიშვნელოვანესი საწყისებია, რომლებიც გამოვლინებას პოულობს საერთაშორისო ხელშეკრულებებში, შეთანხმებებსა თუ სხვა წყაროებში. ეს ის ნორმებია, რომლებსაც უნდა შეესაბამებოდეს ყველა დანარჩენი საერთაშორისო - სამართლებრივი ნორმა. ყველა ძირითადი პრინციპი ამკრძალავი ნორმის ხასიათს ატარებს და კრძალავს ერთი ან რამდენიმე სახელმწიფოს ყველა იმ ქმედობას და ქმედობისგან თავის შეკავებას, რომელიც სხვა სახელმწიფოების მიმართ გამოიყენება ამ უკანასკნელების სუვერენული უფლებების გათელვა-შევიწროების მიზნით.

5. სახელმწიფოთა სუვერენული თანასწორობის პრინციპი,

ყოველი სახელმწიფო მიუხედავად მისი ტერიტორიული სიდიდისა და მოსახლეობის რაოდენობისა, სამხედრო - ეკონომიკური სიძლიერისა ან სისუსტისა, ყველა დანარჩენ ქვეყნებთან ერთად თანაბრად სარგებლობს საერთაშორისო სამართლებრივი უფლებათა მთლიანობით.

არც ერთ ძლიერ სახელმწიფოს უფლება არა აქვს თავს მოახვიოს სუსტ თავისი ბატონობა ან პრივილეგიურ მდგომარეობაში დააყენოს თავისი თავი. ყველა საერთაშორისო კონფერენციაზე ყოველ სახელმწიფოს თითო ხმა მიეკუთვნება,

მიუხედავად მისი ეკონომიკური, პოლიტიკური თუ სამხედრო სიძლიერისა. ყოველი სუვერენული სახელმწიფო უფლებამოსილია მიიღოს მონაწილეობა საყოველთაო საერთაშორისო სამართლის ნორმების შემუშავებაში, დაესწროს იმ საერთაშორისო კონფერენციებს, სადაც წყდება ის საკითხები, რომლებიც უშუალოდ ეხება მის ინტერესებს.

ამგვარად, ყველა სუვერენული სახელმწიფო იურიდიულად თანასწორია, ე.ი. თანაბარია საერთაშორისო სამართლის წინაშე. მხოლოდ გაეროს უშიშროების საბჭოში ხუთი დიდი სახელმწიფო (აშშ, ინგლისი, საფრანგეთი, ჩინეთი, რუსეთი) სარგებლობს გარკვეული პრივილეგიებით. ყოველ მათგანს მუდმივი წევრის ადგილი უკავია, ხოლო მშვიდობის დაცვასთან დაკავშირებულ ღონისძიებათა მიღების დროს ხუთივე დიდი სახ-ოს თანხმობაა საჭირო. გაეროს წესდება მთავარ პასუხისმგებლობას მშვიდობის დაცვის საქმეში სწორედ დიდ სახ-ებს აკისრებს.

6. ძალის გამოყენებაზე ან ძალით დამუქრებაზე უარის თქმა

თანამედროვე საერთაშორისო სამართალი აგრესიულ ომს კანონგარეშე აცხადებს. აკრძალულია არამართო ომის დაწყება, არამედ ნებისმიერი სახის სამხედრო, ეკონომიკური, ფინანსური, სავაჭრო და სხვა ზომების გამოყენება სხვა სახელმწიფოს დაპყრობის ან მისი პოლიტიკის დაქვემდებარების მიზნით.

მეოცე საუკუნის დასაწყისამდე საერთაშორისო სამართალი ომის ინსტიტუტს დავის გადაჭრის ერთ-ერთ საშუალებად ცნობდა.

ყოველი სახელმწიფო მოვალეა საერთაშორისო ურთიერთობებში თავს იკავებდეს ძალისმიერი მუქარის ან ძალის გამოყენებისაგან. აგრესიული ომის წამოწყებისაგან. აგრესიული ომი არის მშვიდობის საწინააღმდეგო დანაშაული, რომელიც იწვევს პასუხისმგებლობას საერთაშორისო სამართალით.

ყოველი სახელმწიფო მოვალეა თავს იკავებდეს არარეგულარული ძალების ან შეიარაღებული ბანდების შექმნისაგან ან შექმნის წაქეზებისაგან სხვა სახ-ოს ტერიტორიაზე შესაჭრელად.

სახელმწიფოს ტერიტორია არ უნდა იყოს სხვა სახელმწიფოს მიერ შემენის ობიექტი ძალისმიერი მუქარის ან ძალის გამოყენების შედეგად. არავითარი ტერიტორიული შემენა, რომელიც ძალისმიერი მუქარის ან ძალის გამოყენების შედეგია, არ უნდა იქნეს ცნობილი კანონიერად.

აგრესიად ჩაითვლება სახელმწიფოს შეიარაღებული ძალების გამოყენება სხვა სახელმწიფოს სუვერენიტეტის, ტერიტორიული ხელშეუხებლობის, ან პოლიტიკური დამოუკიდებლობის წინააღმდეგ ან გაერო-ს წესდებით დაუშვებელი სხვა რომელიმე სახით. აგრესიულ აქტად ითვლება ერთი სახელმწიფოს შეიარაღებული ძალების შეჭრა ან თავდასხმა სხვა სახელმწიფოს ტერიტორიაზე და მისი ანექსია, სხვა ტერიტორიის დაბომბვა, შეიარაღებული ძალების თავდასხმა სხვა სახელმწიფოების სახმელეთო, საზღვაო ან საჰაერო ძალებზე და ა.შ.

თანამედროვე საერთაშორისო სამართალი ყოველ სახელმწიფოს უფლებას ანიჭებს მასზე თავდასხმის შემთხვევაში გამოიყენოს "ინდივიდუალური ან კოლექტიური თავდაცვის" უფლება, ე.ი შეიარაღებულ თავდასხმას დაუპირისპიროს ან საკუთარი შეიარაღებული ძალები ან მოკავშირე ქვეყნების ძალები. როდესაც ჩაგრული კოლონიური ერი ან ხალხი განთავისუფლებისთვის მშვიდობიანი საშუალებების ამოწურვის შემდეგ მიმართავს იარაღს, ეს ბრძოლა არ შეიძლება კვალიფიცირებულ იქნეს როგორც აგრესიული ომი, იგი სამართლიანი შეიარაღებული ბრძოლაა, თავდაცვითი ომია.

7. სახელმწიფოს ტერიტორიული მთლიანობის ხელშეუხებლობის პრინციპი

ყოველი სუვერენული სახ-ოს ტერიტორია შეუვალია სხვა სახელმწიფოს ხელისუფლებისათვის. არც ერთ სხვა სახელმწიფოს არ აქვს უფლება დაარღვიოს ეს უზენაესობა და შეუფარდოს საკუთარი იურისდიქცია სხვა სახელმწიფოში მცხოვრებ თავისსავე მოქალაქეებს, თუ გამონაკლისის სახით თვით ეს სახელმწიფო არ მისცემს ამის თანხმობას.

ხმელეთი, მისი წიაღი, შიდა ტერიტორიული წყლები, ტერიტორიის თავზე მდებარე საჰაერო სივრცე მოცემული სახელმწიფოს სუვერენიტეტის ქვეშ იმყოფება.

ყოველი აქტი, რომელიც ზღუდავს ადგილობრივი სახელმწიფოს იურისდიქციას მისი ტერიტორიის რომელიმე ნაწილში ძლიერი სახელმწიფოს სასარგებლოდ, ეწინააღმდეგება თანამედროვე საერთაშორისო სამართლის ძირითად პრინციპებს. სახელმწიფოს ტერიტორიული უზენაესობის შეზღუდვა დაიშვება მხოლოდ მხარეთა თანასწორუფლებიანი, ჭეშმარიტად ნებაყოფლობითი ხასიათის შეთანხმების საფუძველზე.

ასევე ხელშეუხებელია სახელმწიფოს ტერიტორიული მთლიანობა. ყოველი აქტი, რომელიც ლახავს სახელმწიფოს საზღვრების მყუდროებას, მართლსაწინააღმდეგოა და უფლებას ანიჭებს დაზარალებულ სახელმწიფოს

გამოიყენოს საერთაშორისო სამართლით გათვალისწინებული საშუალებანი. სახელმწიფოს საზღვრების შეცვლა შეიძლება მხოლოდ თანასწორუფლებიანი შეთანხმების საფუძველზე.

როგორც ვხედავთ, ტერიტორიული მთლიანობისა და ტერიტორიული უზენაესობის ცნებები განსხვავდებიან ერთმანეთისგან. ტერიტორიული უზენაესობა უფრო ფართო, ყოვლისმომცველი კატეგორიაა, ტერიტორიული მთლიანობა კი - მისი შემადგენელი ნაწილი. ამიტომ შეიძლება ირღვეოდეს ტერიტორიული უზენაესობა, ხოლო ტერიტორიული მთლიანობა ხელშეუხებელი რჩებოდეს.

8. სხვა სახელმწიფოს საშინაო საქმეებში ჩაურევლობის პრინციპი

არც ერთ სახელმწიფოს არ აქვს უფლება ჩაერიოს სხვა სახელმწიფოს "საშინაო საქმეებში". სახელმწიფოს საშინაო საქმეებში შედის ის საკითხები, რომლებიც ყოველი ერის ან ხალხის სოციალურ-პოლიტიკური ფორმის არჩევასთან მჭიდროდ არის დაკავშირებული და განპირობებულია ამ უფლებით.

ყოველი სახელმწიფოს საშინაო ცხოვრება მისი "საშინაო საქმეა" სანამ თვითონ არ აქცევს მას საერთაშორისო სამართლებრივი ნორმის ობიექტად. მაგრამ არსებობს შემთხვევები, როცა სახელმწიფოს "საშინაო საქმე" საერთაშორისო სამართლის ნორმას არღვევს და საერთაშორისო კონფლიქტს იწვევს. ეს მაშინ ხდება, როცა "საშინაო საქმე" საფრთხეს უქმნის მშვიდობისა და ხალხის უშიშროებას, არღვევს საყოველთაოდ აღიარებულ საერთაშორისო-სამართლებრივ ნორმებს. ამ თვალსაზრისით ყველაზე თვალსაჩინო მაგალითი იყო სამხრეთ აფრიკის რესპუბლიკა აპარტეიდის რეჟიმის წინააღმდეგ.

ჩაურევლობის პრინციპის დარღვევას **ინტერვენცია** ეწოდება. მის ყველაზე ტიპიურ მაგალითს სამხედრო ჩარევა წარმოადგენს.

არც ერთ სახელმწიფოს ან სახელმწიფოთა ჯგუფს არ აქვს უფლება ჩაერიოს პირდაპირ თუ არაპირდაპირ, რა მიზეზითაც უნდა იყოს, სხვა სახელმწიფოს საშინაო და საგარეო საქმეებში. ამგვარი ქმედება, საერთაშორისო სამართლის პრინციპის დარღვევაა. არც ერთი სახელმწიფო აგრეთვე არ უნდა აწყობდეს, ეხმარებოდეს, აღვივებდეს, აფინანსებდეს, აქეზებდეს შეიარაღებულ, ტერორისტულ საქმიანობას.

ყოველ სახელმწიფოს აქვს უფლება აირჩიოს თავისი პოლიტიკური, ეკონომიკური, სოციალური და კულტურული სისტემა ყოველი სხვა სახელმწიფოს მხრივ ამა თუ იმ ფორმით ჩარევის გარეშე.

9. ხალხთა თანასწორუფლებიანობისა და თვითგამორკვევის პრინციპი

ყველა ხალხს აქვს თვითგამორკვევის უფლება - ამ უფლების ძალით ისინი თავისუფლად აწესებენ თავიანთ პოლიტიკურ სტატუსს და თავისუფლად უზრუნველყოფენ თავიანთ ეკონომიკურ, სოციალურ და კულტურულ განვითარებას.

გაეროს წესდების პრეამბულა მოითხოვს ყველა სახელმწიფოსგან განავითარონ მეგობრული ურთიერთობანი სახელმწიფოთა შორის ხალხთა თანასწორობისა და თვითგამორკვევის პატივისცემის პრინციპებზე დაყრდნობით. თანამედროვე საერთაშორისო სამართალი საწინააღმდეგო აქტად თვლის ყოველ ხელშეკრულებას, რომელიც ზღუდავს ერის, ხალხის პოლიტიკურ დამოუკიდებლობას, მისი თვითგამორკვევის უფლებას.

ხალხის დამონება და ექსპლოატაცია უცხო სახელმწიფოს მიერ უარყოფს ადამიანის ძირითად უფლებებს და ეწინააღმდეგება გაეროს წესდებას.

ყოველი სამხედრო ან რეპრესიული ზომები, რომლებიც მიზნად ისახავენ დამოუკიდებელი ხალხის მონობაში დატოვებას - მართლსაწინააღმდეგო აქტია და უნდა შეწყდეს, რათა მისცეს ხალხს საშუალება თავისუფლად, მშვიდობის პირობებში განახორციელოს თავისი სრული დამოუკიდებლობის მოპოვების უფლება.

ყოველი ერი, რომელიც გარკვეულ ტერიტორიაზე ცხოვრობს, ამ ტერიტორიაზე არსებულ ბუნებრივ სიმდიდრეთა და რესურსების ერთადერთი პატრონია. მხოლოდ თვით ერს აქვს უფლება განსაზღვროს რა პირობით და რა წესით შეიძლება ბუნებრივი რესურსების ექსპლოატაცია. არც ერთ ხალხს არავითარ შემთხვევაში არ შეიძლება წაერთვას სახსრები, რომლებიც მას ეკუთვნის.

ამგვარად, ყოველი ერის თვითგამორკვევის უფლებათა რეალიზაცია სამ ძირითად კომპონენტს უნდა შეიცავდეს: **ეროვნული და ტერიტორიული მთლიანობა, პლუს ბუნებრივი რესურსების უზენაესი მესაკუთრეობა.**

ხალხებს, როცა ისინი ცდილობენ განახორციელონ თავიანთი თვითგამორკვევის უფლება, შეუძლიათ გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის წესების მიზნებისა და პრინციპების შესაბამისად გამოითხოვონ და მიიღონ მხარდაჭერა ამგვარი ძალმომრეობითი ზომების საწინააღმდეგო მოქმედებასა და მათდამი წინააღმდეგობის გაწევაში.

თვითგამორკვევა და გამოყოფა, დამოუკიდებელი სახელმწიფოს შექმნა, არ არის დღეს დასაშვები, თუ იგი არ იცავს სუვერენული სახელმწიფოს ტერიტორიულ მთლიანობას, არღვევს ისტორიულად შექმნილ საზღვრებს, აზიანებს სახელმწიფოს უშიშროებას და სხვა.

ამიტომ ეწინააღმდეგება საერთაშორისო სამართალს აგრესიული სეპარატიზმი, რომლის მიზანია ცალმხრივად, ძალის გამოყენებით ხელყოს სუვერენული დამოუკიდებელი სახელმწიფოს ტერიტორიული მთლიანობა,ერის თვითგამორკვევის უფლების რეალიზაციის მოტივით. ამის ნათელი მაგალითია კონფლიქტი, რომელიც მოახვიეს საქართველოს აფხაზმა სეპარატისტებმა.

10. ადამიანის უფლებების და ძირითად თავისუფლებათა პრინციპი

ადამიანის ძირითადი უფლებები კაცობრიობის განვითარების დღევანდელ ეტაპზე განუსხვისებელია ყოველგვარი გონიერი არსებისაგან, მიუხედავად მისი სქესისა, კანის ფერისა, რჯულისა, რასისა და ეროვნებისა. მეორე მსოფლიო ომის შემდეგ მნიშვნელოვანი ნაბიჯები გადაიდგა ადამიანის ძირითადი უფლებების საერთაშორისო-სამართლებრივი აღიარებისა და დაცვის თვალსაზრისით.

ჰელსინკის თათბირის მონაწილე სახელმწიფოებმა შემდეგნაირად განსაზღვრეს ამ პრინციპის შინაარსი.

სახელმწიფოები პატივისცემით მოეკიდებიან ადამიანის ძირითად უფლებებსა და თავისუფლებებს ყველასთვის, განუსაზღვრელად რელიგიისა, სქესისა და რასისა.

ამ ფარგლებში სახელმწიფოები ცნობენ და პატივს სცემენ პიროვნების თავისუფლებას იწამოს მარტო ან სხვებთან ერთად რელიგია, იმოქმედოს საკუთარი სინდისის კარნახის თანახმად

სახელმწიფოები, რომელთა ტერიტორიაზე არიან ეროვნული უმცირესობანი, პატივისცემით მოეკიდებიან კანონის წინაშე ასეთ უმცირესობათა წარმომადგენელი პირების თანასწორობის უფლებას და ამრიგად დაიცავენ მათ კანონიერ ინტერესებს ამ დარგში.

სახელმწიფოები აღიარებენ ადამიანის უფლებებს და ძირითადი თავისუფლებების საყოველთაო მნიშვნელობას, რომელთა პატივისცემა არსებითი ფაქტორია მშვიდობის, სამართლიანობის და კეთილდღეობისა.

მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ გაეროს კომპეტენტური ორგანოები ჩათვლიან, რომ სახელმწიფოში ადგილი აქვს ადამიანის უფლებათა მასობრივ და სისტემურ დარღვევას, მათ შეუძლიათ მიმართონ წესდებით გათვალისწინებულ საშუალებებს შეიარაღებული ძალების გამოყენების ჩათვლით.

11. საერთაშორისო სამართლის სუბიექტები, მათი სუბიექტუნარიანობის საფუძვლები

საერთაშორისო სამართლის ერთ-ერთი ძირითადი თავისებურება ისაა, რომ მისი ძირითადი სუბიექტები სახელმწიფოებია. საერთაშორისო სამართლის სუბიექტი წარმოადგენს სამართლებრივი ურთიერთობის ისეთ მონაწილეს, რომელიც არა მარტო ფლობს საერთაშორისო ნორმებით გათვალისწინებულ უფლება-მოვალეობებს, არამედ ურთიერთობის სხვა მონაწილეებთან ერთად ქმნის ამ ნორმებს და უზრუნველყოფს მათ შესრულებას.

თანამედროვე საერთაშორისო სამართალი გარკვეული მოცულობით სუბიექტად ცნობს აგრეთვე თავისუფლებისათვის მეზრძოლ ერს, ან ხალხს. ერი ან ხალხი, რომელიც ითხოვს დამოუკიდებლობას, მაგრამ მეტროპოლის წინააღმდეგობის გამო იძულებულია მიმართოს იარაღს, თანამედროვე საერთაშორისო სამართლის თვალსაზრისით აწარმოებს "შეიარაღებულ თავდაცვას" კოლონიზატორთა აგრესიის წინააღმდეგ. ასეთ ერს ან ხალხს მიენიჭება მთელი რიგი უფლებანი და ეკისრება ვალდებულებანი. გაერო მოვალეა რაც შეიძლება სწრაფად მოუღოს ბოლო წარმოშობილ კონფლიქტს და აიძულოს კოლონიზატორი ცნოს თავისუფლებისათვის მეზრძოლო ერის დამოუკიდებლობა.

თუ ეროვნულ-გამათავისუფლებელი მოძრაობა მშვიდობიან ფორმებში მიმდინარეობს, ერის ინტერესებს გამოხატავენ ის არსებული წარმომადგენლობითი დაწესებულებები, რომლებიც ბრძოლის გარდამავალ ეტაპზე ყალიბდებიან როგორც შინაგანი თვითმმართველობის ორგანოები. დამოუკიდებლობის მოპოვებამდე აღნიშნული ორგანიზაციები და ორგანოები უფლებამოსილნი არიან: დაამყარონ საერთაშორისო სამართლებრივი ურთიერთობა სხვა სახელმწიფოებთან. დააარსონ თავისი მუდმივი წარმომადგენლობა დიპლომატიური სტატუსით, ხელი მოაწერონ საერთაშორისო ხელშეკრულებებს და ა.შ.

ასევე საერთაშორისო სამართლის არაძირითად, განსაკუთრებულ სუბიექტს წარმოადგენს საერთაშორისო გაერთიანებანი - გაერო, მისი სპეციალიზებული

დაწესებულებანი. ეს ორგანიზაციები საერთაშორისო ასპარეზზე მათი წესდებით მოქმედებენ. სახელმწიფო არის პირველადი, ძირითადი სუბიექტი, საერთაშორისო ორგანიზაცია კი მეორადი, არაძირითადი, წარმოებული სუბიექტია, რომლის უფლებაუნარიანობა ზუსტადაა განსაზღვრული საერთაშორისო სამართლის ძირითადი პრინციპებით.

საერთაშორისო სამართლის **სპეციფიკურ სუბიექტს წარმოადგენს ვატიკანი, რომელიც აღიარებულია დამოუკიდებელ სახელმწიფოდ.**

იტალიის მთავრობა იძლევა გარანტიას, რომ არ ჩაერევა ვატიკანის საშინაო და საგარეო საქმეებში, იტალიის ტერიტორიაზე ტრანზიტისა და კომუნიკაციების გამოყენების ჩათვლით. ვატიკანში ან საზღვარგარეთ მიმავალი უცხო სახელმწიფოს ელჩები სარგებლობენ იტალიის ტერიტორიაზე სრული დიპლომატიური იმუნიტეტით, თუნდაც ამ სახელმწიფოს არ ჰქონდეს დიპლომატიური ურთიერთობა იტალიასთან. ვატიკანი აქტიურად თანამშრომლობს იმ სახელმწიფოებთან, სადაც ძლიერია კათოლიკური რელიგია, იჩენს ინტერესს მშვიდობისა და ხალხთა უშიშროების დაცვის პრობლემისადმი, ადამიანის უფლებებისა და სხვა საკითხისადმი.

და ბოლოს, მეცნიერთა მოსაზრების მიხედვით, შესაძლებელია საერთაშორისო სამართლის სუბიექტი იყოს **ფიზიკური პირიც. თანამედროვე საერთაშორისო სამართალში ფიზიკური პირი სარგებლობს გარკვეული უფლებებით მხოლოდ სახელმწიფოთშორისი შეთანხმების საფუძველზე.** ფიზიკური პირები მოკლებულნი არიან საერთაშორისო სამართლის ნორმათა შექმნისა და დაცვის უფლებას. ფიზიკური პირები მოქმედებენ როგორც გარკვეული სახელმწიფოს მოქალაქენი და მხოლოდ ამიტომ სარგებლობენ ამ უფლებით. ამ უფლებათა დაცვას ახორციელებს არა თვით ფიზიკური პირი, არამედ მისი სახელმწიფო. ფიზიკურ პირს არ აქვს უფლება მიმართოს რომელიმე საერთაშორისო ორგანიზაციას პრეტენზიებით თავისი ან უცხო სახელმწიფოს მიმართ. მხოლოდ მაშინ, როცა ფიზიკური პირი აგრესიული სახელმწიფოს ხელმძღვანელია და მისი ბოროტმოქმედება მშვიდობისა და ადამიანობის წინააღმდეგ საერთაშორისო ხასიათს ატარებს, მისი გასამართლება ხდება საერთაშორისო სასამართლოში (ტრიბუნალში) და საერთაშორისო სამართლის ნორმათა საფუძველზე.

ამგვარად, თანამედროვე საერთაშორისო სამართლის ძირითად სუბიექტს მხოლოდ სახელმწიფო წარმოადგენს.

12. საერთაშორისო ორგანიზაცია, როგორც საერთაშორისო სამართლის სუბიექტი

საერთაშორისო სამართლის არაძირითად, განსაკუთრებულ სუბიექტს წარმოადგენს საერთაშორისო გაერთიანებანი - გაერო, მისი სპეციალიზებული დაწესებულებანი. ეს ორგანიზაციები საერთაშორისო ასპარეზზე მათი წესდებით მოქმედებენ.

სახელმწიფო არის პირველადი, ძირითადი სუბიექტი, საერთაშორისო ორგანიზაცია კი მეორადი, არაძირითადი, წარმოებული სუბიექტია, რომლის უფლებათაუწარიანობა ზუსტადაა განსაზღვრული საერთაშორისო სამართლის ძირითადი პრინციპებით.

13. სახელმწიფო, როგორც საერთაშორისო სამართლის ძირითადი სუბიექტი (აუცილებელი ნიშნები, წარმოშობა და გაქრობა)

ნიშან თვისებას, რომელიც გვიჩვენებს სახელმწიფოს ხელისუფლების უზენაესობას, ქვეყნის საშინაო საქმეებში და დამოუკიდებლობას რომელიმე უცხო სახელმწიფოსგან საერთაშორისო ასპარეზზე, სახელმწიფო სუვერენიტეტი ეწოდება, ხოლო ამ ნიშან თვისების მქონე სახელმწიფოს - სუვერენული სახელმწიფო.

სახელმწიფო სუვერენიტეტისგან განასხვავებენ *ეროვნულ სუვერენიტეტს* - ერის ან ხალხის თვითგამორკვევის უფლებას. თუ ერი მოიპოვებს პოლიტიკურ დამოუკიდებლობას, ადგილი ექნება ეროვნული და სახელმწიფო სუვერენიტეტის შერწყმას. თუ ერი განმათავისუფლებელ ბრძოლას ეწევა, ეს ეროვნული სუვერენიტეტისა და სახელმწიფო სუვერენიტეტის ურთიერთმეუთავსებლობაა.

დროთა განმავლობაში იქმნება ახალი სახელმწიფოები, ხოლო სხვა სახელმწიფოები ქრებიან ან განიცდიან მნიშვნელოვან ცვლილებას. საერთაშორისო ურთიერთობების პრაქტიკა გვიჩვენებს ახალი სახელმწიფოების "დაბადების სხვადასხვა საშუალებებს, განვიხილოთ რამდენიმე მათგანი.

1. ერთი სახელმწიფოს რამდენიმე სახელმწიფოდ დაყოფა

1948-1949 წწ. ყოფილი ერთიანი გერმანიის ადგილზე შეიქმნა ორი სახელმწიფო - გერმანიის ფედერაციული რესპუბლიკა და გერმანიის დემოკრატიული რესპუბლიკა. 1919 წელს ავსტრია-უნგრეთის ადგილზე შეიქმნა სახელმწიფოები: უნგრეთი, ჩეხოსლოვაკია, რუმინეთი, იუგოსლავია, პოლონეთი და ავსტრია.

2. ეროვნულ-განმათავისუფლებელი ბრძოლების შედეგად

1989-1991 წწ. დაიშალა სსრ კავშირი და საერთაშორისო ასპარეზზე 15 დამოუკიდებელი სახელმწიფო გამოვიდა.

3. რამდენიმე სახელმწიფოს ერთ სახელმწიფოდ გაერთიანება

1867 წელს ავსტრიამ და უნგრეთმა შექმნეს ერთი სახელმწიფო - ავსტრია-უნგრეთი. 1991 წელს გერმანიის დემოკრატიული რესპუბლიკა შეუერთდა გერმანიის ფედერაციულ რესპუბლიკას.

რაც შეეხება სახელმწიფოს, როგორც საერთაშორისო სუბიექტის გაქრობას, აღსანიშნავია შემდეგი ძირითადი შემთხვევები:

1. რამდენიმე სახელმწიფოს ერთ სახელმწიფოდ გაერთიანება

1867 წელს ავსტრია-უნგრეთის შექმნის შემდეგ ავსტრიამ და უნგრეთმა შეწყვიტეს დამოუკიდებელი არსებობა, დაკარგეს თავისი საერთაშორისო-სამართლებრივი სუბიექტურობა და ერთიან სუბიექტად იქცნენ.

2. ერთი სახელმწიფოს რამდენიმე სახელმწიფოდ დაყოფა

ავსტრია-უნგრეთის დაშლის შემდეგ ავსტიამ და უნგრეთმა კვლავ შეიძინეს საერთაშორისო-სამართლებრივი სუბიექტის სტატუსი. სამაგიეროდ, ავსტია-უნგრეთმა, როგორც საერთაშორისო-სამართლებრივმა სუბიექტმა შეწყვიტა არსებობა. იგივე ითქმის ჩეხოსლოვაკიაზე.

ასეთია სახელმწიფოს გაქრობის ის გზები, რომელიც არ ეწინააღმდეგება საერთაშორისო სამართლის ნორმებს. ზოგიერთი მეცნიერი მიუთითებს ანექსიას, მაგრამ ასეთი შეხედულება ვერ ჩაითვლება გამართლებულად. მართალია ანექსიის შედეგად სახელმწიფო კარგავს თავის დამოუკიდებლობას, მაგრამ ეს აქტი ეწინააღმდეგება თანამედროვე საერთაშორისო სამართლის პრინციპებს და არ შეიძლება იყოს აღიარებული სახელმწიფოს, როგორც სუბიექტის გაქრობის საშუალებად. ანექსია დღეს კანონგარეშეაა გამოცხადებული.

14. თავისუფლებისათვის მებრძოლი ერისა და ხალხის სუბიექტუნარიონობა საერთაშორისო სამართალში

თანამედროვე საერთაშორისო სამართალი გარკვეული მოცულობით სუბიექტად ცნობს თავისუფლებისათვის მებრძოლს ერს, ან ხალხს. ერი ან ხალხი, რომელიც

ითხოვს დამოუკიდებლობას, მაგრამ მეტროპოლის წინააღმდეგობის გამო იძულებულია მიმართოს იარაღს, თანამედროვე საერთაშორისო სამართლის თვალსაზრისით აწარმოებს "შეიარაღებულ თავდაცვას" კოლონიზატორთა აგრესიის წინააღმდეგ. ასეთ ერს ან ხალხს მიენიჭება მთელი რიგი უფლებანი და ეკისრება ვალდებულებანი. გაერო მოვალეა რაც შეიძლება სწრაფად მოუღოს ბოლო წარმოშობილ კონფლიქტს და აიძულოს კოლონიზატორი ცნოს თავისუფლებისათვის მებრძოლო ერის დამოუკიდებლობა.

15. საერთაშორისო სამართლებრივი ცნობა (ცნება და სახეები)

საერთაშორისო ასპარეზზე დროთა განმავლობაში ჩნდებიან ახალი სახელმწიფოები, რომლებიც აქტიურად ებმებიან საერთაშორისო ურთიერთობებში.

იმისათვის რომ ახლად წარმოშობილმა სახელმწიფოს მთავრობამ დაიკავოს საერთაშორისო-სამართლებრივ ურთიერთობებში ნორმალური ადგილი, საჭიროა დანარჩენი სახელმწიფოები თანახმა იყვნენ დაამყარონ მასთან საერთაშორისო სამართლით გათვალისწინებული ურთიერთობა, ანუ ცნონ იგი.

არსებობს ორი თეორია:

დეკლარაციული თეორიის თანახმად, ახლადშექმნილი სახელმწიფო ხდება საერთაშორისო სამართლის სუბიექტი არა იმიტომ, რომ მას ცნობენ, არამედ ყოველ ახლადშექმნილ სახელმწიფოს უფლება აქვს გამოვიდეს საერთაშორისო ასპარეზზე და დაიცვას თავისი ინტერესები.

კონსტიტუციური თეორია ამტკიცებს, რომ ახლადწარმოშობილი სახელმწიფო მხოლოდ მაშინ ხდება საერთაშორისო სამართლის სუბიექტად, როდესაც მას ცნობენ სხვა სახელმწიფოები, წინააღმდეგ შემთხვევაში იგი მოკლებულია უფლებას გახდეს საერთაშორისო ურთიერთობის სრულუფლებიანი წევრი და გამოიყენოს საერთაშორისო სამართლით გათვალისწინებული უფლებები და იკისროს ვალდებულებები.

სახელმწიფოს ცნობასთან ძალიან ახლოს დგას **მთავრობის ცნობის** საკითხი, რომელიც დაისმის როდესაც ახალი მთავრობა იღებს ხელში ხელისუფლებას არაკონსტიტუციური ანუ სახელმწიფო გადატრიალების გზით. არსებობს ე.წ. **ეფექტურობის პრინციპი**, რომლის მიხედვითაც მხოლოდ ხალხის ნების გამოძღვანების შედეგად შექმნილი მთავრობა უნდა იქნეს ცნობილი. ზოგჯერ ახალი

მთავრობის ცნობა დამოკიდებულია ამ მთავრობის უნარსა და მზადყოფნაზე შეასრულოს თავისი ქვეყნის მოვალეობანი.

არსებობს ცნობის შემდეგი სახეები:

ფაქტობრივად ცნობა გულისხმობს იმ შემთხვევას, როდესაც სახელმწიფო ამყარებს ახლად შექმნილ სახელმწიფოსთან საქმიან კავშირს, მაგრამ ამავე დროს თავს იკავებს მისი ოფიციალური ცნობისაგან. ორ სახელმწიფოს შორის წარმოებს მხოლოდ მოლაპარაკება ამა თუ იმ საკითხზე, ე.ი. ადგილი აქვს ე.წ. "საქმიან ცნობას".

ოფიციალური იურიდიული ცნობა განსხვავდება მისი წინამორბედისგან იმით, რომ ახლადშექმნილი სახელმწიფოს ცნობის ფაქტი გამოხატული უნდა იყოს რომელიმე დოკუმენტში.

ოფიციალური ცნობა შეიძლება იყოს ორი სახის: de facto (დე ფაქტო) და de jure (დე იურე). მთავარი განსხვავება მათ შორის გამოიხატება იმაში, რომ პირველ შემთხვევაში სახელმწიფო იცნობა, როგორც სინამდვილეში არსებული, მაგრამ მასთან არ ამყარებენ დიპლომატიურ ურთიერთობებს. ურთიერთობა მხოლოდ სავაჭრო ხელშეკრულების დადებით ამოიწურება. დე ფაქტო ცნობის დროს დამყარებულ ურთიერთობას აქვს დროებითი, არასტაბილური ხასიათი. დე ფაქტო ცნობა მოკლე ხანში იცვლება დე იურე ცნობით, რის შემდეგაც ორ სახელმწიფოს შორის სტაბილური ურთიერთობა ყალიბდება. ამგვარად, მხოლოდ დე იურე ცნობა ქმნის ახალ, ჭეშმარიტ და ნორმალურ მდგომარეობას.

16. საერთაშორისო სამართლებრივი სამართალმემკვიდრეობის ცნება, წყაროები

სახელმწიფოები იზადებიან და კვდებიან. ეს პროცესი წარმოშობს მეტად რთულ და პოლიტიკურად ძალზე მნიშვნელოვან პრობლემას - ახალი სახელმწიფოს უფლებამემკვიდრეობის საკითხს. ე.ი. საერთაშორისო-სამართლებრივი უფლებამოსილებანი გადადის ძველი სახელმწიფოდან ახლად შექმნილზე. უფლებამემკვიდრეობის საკითხი შეიძლება წარმოიშვას ასევე ერთი სახელმწიფოს მიერ მეორისათვის ტერიტორიის გადაცემის შემთხვევაში.

ა. უფლებამემკვიდრეობა საერთაშორისო ხელშეკრულებების მიმართ

უფლებამემკვიდრეობა სოციალური რევოლუციის პირობებში.

მხოლოდ მაშინ, როცა ერთი სახელმწიფოს ფარგლებში ადგილი აქვს სოციალურ რევოლუციას, წარმოიქმნება უფლებამემკვიდრეობის საკითხი. რაც უფრო

მირფესვიანია რევოლუცია, მით უფრო რადიკალურია ყოფილი სუბიექტის უფლებათა და მოვალეობათა შემოწმება-გადასინჯვა ახალი სუბიექტის მხრიდან.

დეკოლონიზაციით გამოწვეული უფლებამემკვიდრეობა

ყოველი სახელმწიფო, რომელიც იძენს დამოუკიდებლობას მეტროპოლისგან ან სხვა სახით არსებულ კოლონიური რეჟიმისაგან, თავისუფლდება ყველა სხვა ხელშეკრულებისაგან, რომელიც დადო მმართველმა მთავრობამ ამ ტერიტორიის სახელით ან გაავრცელა მასზე. აქ მოქმედებს ე.წ. **”ტაბულა რაზას” პრინციპი**, რომელიც ათავისუფლებს მემკვიდრე სახელმწიფოს მეტროპოლის მიერ თავს მოხვეული ვალდებულებისაგან. ყოველი ახალი სახელმწიფო უფლებამოსილია გადაწყვიტოს რომელ ხელშეკრულებებს ტოვებს ძალაში და რომელს უარყოფს.

ეს როდის ნიშნავს, რომ სახელმწიფო მემკვიდრე მოვალეა უარყოს ყველა ხელშეკრულება. პირიქით, ახალი სახელმწიფოები უარყოფდნენ მხოლოდ არათანასწორუფლებიან ხელშეკრულებებს, რომელთა მიხედვით ხდებოდა მათი ტერიტორიის, ბუნებრივი რესურსების უმოწყალო განიავება და ხალხის სასტიკი ექსპლოატაცია.

ორი ან რამდენიმე სახელმწიფოს გაერთიანებით ან ერთი სახელმწიფოს რამდენიმე ერთეულად გაყოფით გამოწვეული უფლებამემკვიდრეობა.

პირველ შემთხვევაში გაერთიანებულ სახელმწიფოზე გადადის წინამორბედი სახელმწიფოს ყველა ხელშეკრულება და შეთანხმება.

ავტომატურად გადადის შენაერთზე ის ხელშეკრულებანი, რომლებიც არეგულირებენ გაერთიანებაში შემავალი ერთეულების სასაზღვრო და სხვა ტერიტორიალურ საკითხებს.

იმ შემთხვევაში, როდესაც ერთი სახელმწიფო რამდენიმე სახელმწიფოდ იყოფა, მიუხედავად იმისა განაგრძობს თუ არა წინამორბედი სახელმწიფო არსებობას, ყველა მის მიერ დადებული ხელშეკრულება, რომელიც მთელ ტერიტორიას ეხებოდა, რჩება ძალაში ყოველი გამოყოფილი ნაწილის მიმართ, ხოლო კონკრეტული ტერიტორიის მიმართ მოქმედი ხელშეკრულება გადადის მხოლოდ ამ ტერიტორიის მქონე სახელმწიფოზე.

ბ. უფლებამემკვიდრეობა სახელმწიფო ქონებისა და სახელმწიფო არქივის მიმართ

რა საშუალებითაც არ უნდა ჩამოყალიბდეს ახალი სახელმწიფო, მასზე გადადის სახელმწიფო საკუთრების ყველა სახე (მოძრავი და უძრავი ქონება) შემდეგი წესით:

სახელმწიფო-მემკვიდრის ტერიტორიაზე მდებარე უძრავი ქონება მასვე რჩება.

უძრავი ქონება, რომელიც ამ ტერიტორიას ეკუთვნის, მაგრამ მის გარეთ მდებარეობს და მას თავის დროზე დაეპატრონა წინამორბედი სახელმწიფო, სახელმწიფო-მემკვიდრეს მიეკუთვნება.

მოძრავი ქონება, რომელიც გამოყოფილ ტერიტორიას ეკუთვნოდა, მაგრამ შემდგომ გახდა წინამორბედი სახელმწიფოს ქონება, უბრუნდება სახელმწიფო-მემკვიდრეს.

სახელმწიფო არქივების საკითხი რთულია და ძირითადად ურთიერთშეთანხმებით წყდება. მაგრამ უდავოდ ითვლება დებულება, რომელიც მოითხოვს წინამორბედ სახელმწიფოსგან გადასცეს სახელმწიფო-მემკვიდრეს მის ტერიტორიასთან დაკავშირებული დოკუმენტური და ისტორიული არქივები ან თუ ისინი ორივე მხარეს ეხება, მისაწვდომი გახადონ სახელმწიფო-მემკვიდრისათვის.

უნდა დაისვას საკითხი რუსეთში მყოფი საქართველოს საგანძურისა და არქივების დაბრუნების შესახებ.

გ. უფლებამემკვიდრეობა ვალების მიმართ

როდესაც ერთი სახელმწიფო იყოფა რამდენიმე ერთეულად, ვალების საკითხი წყდება სახელმწიფოების ურთიერთშეთანხმებით, როგორც წესი, არსებული ვალი იყოფა გამოყოფილი ერთეულების ეკონომიკური პოტენციალისა და მოსახლეობის რაოდენობის გათვალისწინებით. თუ კონკრეტული თანხა მთლიანად იყო მოხმარებული გარკვეული ტერიტორიის საკეთილდღეოდ, მისი გადახდა დაეკისრება ამ ტერიტორიის მქონე სახელმწიფოს.

მიუხედავად იმისა, რომ საქართველო ძალით იყო გაერთიანებული სსრ კავშირში, ამ უკანასკნელის დაშლის შემდეგ საქართველოს მიეცა უფლება დაპატრონებოდა ყოფილი საბჭოთა კავშირის ქონების გარკვეულ წილს, რადგანაც ქართველი ხალხი მონაწილეობდა სსრ კავშირის ეკონომიკურ და სამხედრო პოტენციალის მშენებლობაში.

ამავე დროს საქართველოს რესპუბლიკამ აიღო ვალდებულება გადაიხადოს სსრ კავშირის საზღვარგარეთული ვალის გარკვეული ნაწილი, რომელიც მოხმარდა საქართველოს საჭიროებას.

17. საერთაშორისო ხელშეკრულების ცნება და სახეები

საერთაშორისო ხელშეკრულება თანამედროვე საერთაშორისო სამართლის ძირითადი წყაროა. საერთაშორისო სახელშეკრულებო სამართალი არის **იმ ნორმათა ერთობლიობა, რომლებიც განსაზღვრავენ საერთაშორისო ხელშეკრულებათა დადებისა და შეწყვეტის წესს, მათი იურიდიული ძალის ნამდვილობის პირობებს. ამ საკითხთან დაკავშირებული დავების მოწესრიგების საშუალებებს.**

საერთაშორისო ხელშეკრულებების მხარედ გვევლინება მხოლოდ საერთაშორისო სამართლის სუბიექტები - სახელმწიფოები, საერთაშორისო ორგანიზაციები, რომლებსაც აქვთ საერთაშორისო-სამართლებრივი უფლებაუნარიანობა.

საერთაშორისო ხელშეკრულება აკისრებს უფლება-მოვალეობებს მხოლოდ მასში მონაწილე მხარეებს. მესამე სახელმწიფოებზე უფლება-მოვალეობანი არ ვრცელდება. მაგრამ, თუ საერთაშორისო სამართლის სუბიექტი, რომელიც არის კონკრეტული ხელშეკრულების მხარე, გამოიყენებს ამ ხელშეკრულებით გათვალისწინებულ უფლებებს, მას ავტომატურად ეკისრება ამ ხელშეკრულებიდან გამომდინარე მოვალეობებიც.

გამონაკლისს წარმოადგენს ხელშეკრულებანი, მიმართული აგრესიის წინააღმდეგ. ვენის კონვენცია აღიარებს სახელმწიფოთა უფლებას დადონ ხელშეკრულება აგრესორის პასუხისმგებლობისა და სხვა საკითხების ფიქსაციის მიზნით. ამავე დროს, ყოველი ხელშეკრულება, რომელიც იდება აგრესორებისა და მათი მოკავშირეების მიერ სხვა სახელმწიფოს საზიანოდ, იმთავითვე ჩაითვლება ბათილად.

ხელშეკრულებები განსხვავდება ერთმანეთისგან მხარეთა რაოდენობის მიხედვით. **ორმხრივი ხელშეკრულებები** სახელმწიფოთშორისი ურთიერთობების ყველაზე ტიპური სახეა. დღეისთვის მისი რაოდენობა რამდენიმე ასეულ ათასს შეადგენს. თანამედროვე ეტაპზე სულ უფრო დიდ და ფართო გამოყენებას პოულობს **მრავალმხრივი ხელშეკრულებები**, რომელთა მეშვეობით იქმნება საერთაშორისო უნივერსალური და რეგიონალური ორგანიზაციები, წესდებები და ა.შ.

ხელშეკრულებაში მონაწილეობა არ ნიშნავს მხარეებთან დიპლომატიური ურთიერთობის დამყარებას, ხოლო ხელშეკრულების შეწყვეტა არ ნიშნავს სხვა მხარეებთან ასეთი ურთიერთობის გაწყვეტას.

18. საერთაშორისო ხელშეკრულების დადების წესი და სტადიები

ყოველი სახელმწიფო თვითონ განსაზღვრავს რომელ ორგანოს აქვს უფლება იმოქმედოს საერთაშორისო ასპარეზზე მისი სახელით და დადოს საერთაშორისო ხელშეკრულება, როგორც წესი ეს უფლება სახელმწიფოს ან მთავრობის მეთაურს ეკუთვნის. თუ ხელშეკრულებას ხელს აწერს სახელმწიფოს ან მთავრობის მეთაური ან საგარეო საქმეთა მინისტრი, მათ არ სჭირდებათ არავითარი სპეციალური უფლებამოსილება. მაგრამ თუ ხელშეკრულებას ხელს აწერს რწმუნებული პირი, ამისათვის მას უნდა გააჩნდეს რწმუნების დამადასტურებელი საბუთი.

რწმუნებულს ასევე გააჩნია ინსტრუქცია, რომლითაც იგი ხელმძღვანელობს ხელშეკრულების დადების დროს და რომლიდანაც გადახვევა თავისი მთავრობის ნებართვის გარეშე მას არ შეუძლია. დაუშვებელია ყველანაირი ძალდატანება რწმუნებულის მიმართ. მას უფლება უნდა ჰქონდეს თავისუფლად დაუკავშირდეს თავის მთავრობას დამატებითი ინსტრუქციების მისაღებად.

მხარეთა მიერ შეთანხმებული და დაზუსტებული ტექსტი ხელმოწერის ობიექტად იქცევა. საერთაშორისო ხელშეკრულების ხელმოწერა სპეციალური წესის დაცვით ხდება, რომლის მიზანია ასახოს სახელმწიფოთა სუვერენული თანასწორობის პრინციპი. ამ წესს **ალტერნატი** ეწოდება. ორმხრივი ხელშეკრულების ხელმოწერის დროს მხარეები სვამენ თავის ხელმოწერას ერთმანეთის გასვწრივ, მარცხნიდან მარჯვნივ, ან ერთიმეორის ქვევით. პირველ შემთხვევაში მარცხენა ადგილი პირველ ადგილად ითვლება, მეორე შემთხვევაში ასეთ ადგილად ზედა ადგილი ითვლება. ყოველ ეგზემპლარს პირველ ადგილას აწერს ის მხარე, რომელთანაც რჩება წინამდებარე ხელშეკრულება.

მრავალმხრივი ხელშეკრულების ხელმოწერისას მხარეები სვამენ თავის ხელმოწერას ქვეყნების სახელწოდების ანბანური წესის მიხედვით, როგორც წესი, გამოიყენება ინგლისური ანბანი. აღმოსავლეთ ევროპის ქვეყნებს შორის გამოიყენება რუსული ანბანი.

რატიფიკაციის ქვეშ იგულისხმება ხელშეკრულების დამტკიცება სახელმწიფოს უზენაესი ხელისუფლების მიერ. სახელმწიფოს უფლება აქვს უარი თქვას რატიფიკაციაზე და ეს ვერ ჩაითვლება მართლსაწინააღმდეგო აქტად.

როგორც უკვე აღვნიშნეთ, ხელშეკრულება ძალაში შედის **”სარატიფიკაციო სიგელების გაცვლისას”** ან **”დეკონირებისათვის გადაცემისას”**.

ორმხრივი ხელშეკრულების დადებისას, ერთ ქვეყანაში ხდება ხელშეკრულების ხელმოწერა, ხოლო სარატიფიკაციო სიგელების გადაცემა ხდება მეორე სახელმწიფოს დედაქალაქში.

მრავალმხრივ ხელშეკრულებათა რატიფიკაციის დროს სარატიფიკაციო სიგელის შესანახად ამოირჩევა **სახელმწიფო-დეპოზიტორი** ან სათანადო საერთაშორისო ორგანიზაციის აღმასრულებელი ორგანო.

ყოველი სახელმწიფო ხელმოწერისას ან რატიფიკაციის დროს უფლებამოსილია გააკეთოს **შენიშვნები** ანუ **დათქმა**. თუ არცერთმა მხარემ არ განაცხადა პროტესტი, შენიშვნა იურიდიულ ძალას იძენს ყველა მონაწილის მიმართ.

დადებული ხელშეკრულება უნდა იყოს სათანადო წესით გამოქვეყნებული ანუ **პრომულგირებული** ყოველი მხარის მიერ.

19. საერთაშორისო ხელშეკრულების სტრუქტურა და ფორმები

ფორმის მხრივ საერთაშორისო ხელშეკრულება წერილობით სახეს ატარებს, ხოლო სტრუქტურის მხრივ სამ ძირითად ნაწილად იყოფა:

ა)**პრეამბულა** ანუ შესავალი ნაწილი, რომელიც შეიცავს მხარეთა დასახელებას და შეთანხმების მიზანზე მითითებას.

ბ)**ძირითადი ნაწილი** მუხლობრივად აღწუსხავს მიღწეული შეთანხმების შინაარსს.

გ)**დასკვნითი ნაწილი** პროცედურულ საკითხებს შეიცავს: ხელშეკრულების ძალაში შესვლის დრო, მისი მოქმედების ვადა, ვადის გაგრძელების წესი, ხელშეკრულების გაუქმების წესი, რა ენაზეა შედგენილი ხელშეკრულების ტექსტი, ხელშეკრულების დადების თარიღი და ადგილი. სულ ბოლოში დაისმის მხარეთა ხელმოწერა და ბეჭდები.

მრავალმხრივი ხელშეკრულებები იდება ე.წ. დიპლომატიურ ენებზე, ორმხრივი - მხარეთა არჩევით. დიპლომატიური ენებია რუსული, ფრანგული, ინგლისური.

20. საერთაშორისო ხელშეკრულების მოქმედების ვადა

ხელშეკრულების მოქმედების ვადა მხარეთა მიერ განისაზღვრება. უვადოდ იდება მხოლოდ ის ხელშეკრულებანი, რომლებიც საერთაშორისო სამართლის

კოდიფიკაციის აქტებს წარმოადგენენ ან ომის მდგომარეობას წყვეტენ (საზავო ხელშეკრულებანი). ამ ხელშეკრულებათა დენონსაცია (გაუქმება) დაუშვებელია.

პოლიტიკური სახის ხელშეკრულებანი იდება როგორც წესი 10, 20 და მეტი წლით, ეკონომიკური, კულტურული და სამართლებრივი სახისა 1-5 წლით, ზოგჯერ განუსაზღვრელი ვადით.

ხელშეკრულების ვადა შეიძლება გაგრძელდეს, რასაც **პროლონგაცია** ეწოდება. პროლონგაცია ავტომატურ ხასიათს ატარებს მაშინ, როცა ამას თვით ხელშეკრულება ითვალისწინებს. თუ ხელშეკრულების ვადის გასვლამდე რამდენიმე თვით ან წლით ადრე არც ერთი მხარე არ გამოთქვამს მისი გაუქმების სურვილს, იგი ავტომატურად განაგრძნობს მოქმედებას გარკვეული ვადის განმავლობაში.

21. საერთაშორისო ხელშეკრულების ნამდვილობის პირობები

საერთაშორისო ხელშეკრულების ნამდვილობა გულისხმობს მის საერთაშორისო-სამართლებრივ სრულფასოვნებას, მართლზომიერ ხასიათს.

ყოველი აქტი, რომელსაც ჩადის ერთი სახელმწიფო სხვა სახელმწიფოს ნების გამოძღავენების თავისუფლების შეზღუდვის მიზნით, მართლსაწინააღმდეგო ქმედებად ითვლება. პირველ რიგში, ასეთ ქმედებად ჩაითვლება ძალით დამუქრების გამოყენება სახელმწიფოს ან მისი წარმომადგენლობის მიმართ.

სადავოდ ხდის ხელშეკრულების ნამდვილობას მოლაპარაკების მონაწილე სახელმწიფოს წარმომადგენელთა მოტყუება ან მოსყიდვა, ხელშეკრულებაში გაპარული შეცდომა და ა.შ.

ყველაზე მძიმე დანაშაულად ითვლება ძალის გამოყენება ან სხვა რაიმე იძულებითი საშუალებისთვის მიმართვა.

ცალკე საკითხს წარმოადგენს ხელშეკრულების ბათილობა მხარეთა მიერ იმპერატიული ნორმების გადახვევის გამო. ამ შემთხვევაში ორივე სახელმწიფოს ნების გამოძღავენების თავისუფლება ეჭვს არ იწვევს, თუმცა ხელშეკრულებით დადგენილი ქცევითი წესები "უხვევენ" არსებულ საყოველთაოდ აღიარებულ ნორმებს, რომელთა იმპერატიული ხასიათის უგულებელყოფა აკრძალულია. იმპერატიული ნორმა უკრძალავს მხარეებს ისეთ გადახვევას, რომელიც მათ ურთიერთობას ეხება და ერთმანეთის მიმართ უფლება-მოვალეობებს ადგენს. ამიტომ ხელშეკრულება, რომელიც ორივე სახელმწიფოს აგრესიულ პაქტს წარმოადგენს და მესამე სახელმწიფოს წინააღმდეგ არის მიმართული, ჩაითვლება ბათილად არა

იმიტომ, რომ ძალის გამოყენების დაუშვებლობას იმპერატიული ხასიათი აქვს, არამედ იმიტომ, რომ ეს აქტი არღვევს, ლახავს საერთაშორისო სამართლის ამ ძირითად პრინციპს. მაგრამ თუ ორმა სახელმწიფომ დადო ხელშეკრულება, რომლითაც აღიარებენ მათ შორის დავის მოწესრიგების შეიარაღებული ძალების გამოყენების საშუალებით, ასეთი ხელშეკრულება იმთავითვე ბათილად გვევლინება, რადგანაც ძალის გამოყენებლობის პრინციპის შეცვლა ურთიერთშეთანხმებითაც არ შეიძლება.

22. საერთაშორისო ხელშეკრულების მოქმედება და მისი შეწყვეტის წესი

ყოველი საერთაშორისო ხელშეკრულება მხარეთა მიერ პირნათლად და კეთილსინდისიერად უნდა სრულდებოდეს. ყველა მხარე უნდა ცდილობდეს რაც შეიძლება პირნათლად დაიცვას ხელშეკრულებაში არსებული დებულებანი არა მარტო შეძენილ უფლებათა შესახებ, არამედ ნაკისრი ვალდებულებანიც.

როდესაც მხარე ან მხარეები ერთმანეთის მიმართ აქტიურად იყენებენ შეძენილ უფლებებს, ხოლო ვალდებულებების შესრულებაზე თავს არ იწუხებენ, ხელშეკრულება მერყევი ხდება და შეიძლება მოხდეს მისი მოქმედების ვადის შეწყვეტა ვადის გასვლამდე.

საერთაშორისო ხელშეკრულების მოქმედების შეწყვეტის რამდენიმე საშუალება არსებობს:

ა) როდესაც ხელშეკრულებაში აღნიშნული წესის გათვალისწინებით, ერთი მხარე ატყობინებს მეორე მხარეს ან სახელმწიფო-დეპოზიტორს, რომ მას არ სურს ხელშეკრულების ვადის გაგრძელება, ამას ხელშეკრულების **დენონსაცია** ეწოდება.

ბ) შესაძლებელია ხელშეკრულების მოქმედების შეწყვეტა მხარეთა შეთანხმებით მოხდეს. ამ შემთხვევაში ყოველი მხარის თანხმობაა სავალდებულო. თუ ამ შეთანხმებას ახალი შესწორებული ხელშეკრულების დადება მოყვება შედეგად, ადგილი აქვს საერთაშორისო ხელშეკრულების **ნოვაციას**.

გ) ხელშეკრულება წყდება ასევე მის მიერ გათვალისწინებული პირობების შესრულებისას ან აღნიშნული ვადის ამოწურვისას.

შესაძლებელია ხელშეკრულების ცალმხრივი გაუქმებაც,

ა) როდესაც ერთ-ერთი მხარე არ იცავს ხელშეკრულებით გათვალისწინებულ პირობებს და უხეშად არღვევს მათ, მეორე მხარეს უფლება აქვს გააუქმოს ასეთი შეთანხმება, უკანასკნელის ამ მოქმედებას ხელშეკრულების **ანულირება** ეწოდება.

ბ) ავტომატურად უქმდება ის ხელშეკრულება, რომელიც საერთაშორისო ასპარეზიდან გამქრალ სუბიექტთან იყო დადებული.

23. საერთაშორისო სამართლებრივი პასუხისმგებლობა (ცნება, სახეები და ფორმები)

საერთაშორისო სამართლის სუბიექტის მოქმედება ან უმოქმედობა, რომელიც არღვევს საერთაშორისო - სამართლებრივ ნორმას, სუბიექტის საერთაშორისო სამართლებრივ პასუხისმგებლობას იწვევს. ეს პასუხისმგებლობა შეიძლება იყოს გამოწვეული სახელმწიფო ორგანოების მიერ ჩადენილი მართლსაწინააღმდეგო მოქმედებებით ან მოქმედებისაგან თავის შეკავებით.

განასხვავებენ საერთაშორისო - სამართლებრივი პასუხისმგებლობის შემდეგ სახეებსა და ფორმებს:

მატერიალური პასუხისმგებლობა - დელიქტის ან საერთაშორისო დანაშაულის ჩამდენი სახელმწიფო მოვალეა ანაზღაუროს მის მიერ მიყენებული მატერიალური ზიანი. მატერიალური პასუხისმგებლობა შეიძლება იყოს ორი ფორმის: **რესტიტუცია** - ანუ პირვანდელი მდგომარეობის აღდგენა და **რეპარაცია** - როდესაც დელიქტენტს მხოლოდ მატერიალური ზარალის ფულადი ან გარკვეული სახის საქონლით ანაზღაურება მოეთხოვება.

პოლიტიკური პასუხისმგებლობა ყველა იმ სახის პასუხისმგებლობას მოიცავს, რომელსაც არა აქვს მატერიალური ხასიათი. მაგ.:

სატისფაცია შეიძლება გამოიხატოს სინანულის გამოცხადებით, ბოდიშის მოხდით, დამნაშავეთა დასჯით, კომპენსაციის გადახდით და სხვა.

საერთაშორისო სამართლებრივი სანქციები ანუ დამნასავის მიმართ იძულებითი ზომების გამოყენება პოლიტიკური პასუხისმგებლობის უმნიშვნელოვანეს ფორმას წარმოადგენს. იგი სხვადასხვა ფორმით ვლინდება, რომელთაგან ძირითადია: ეკონომიკური და დიპლომატიური ურთიერთობების გაწყვეტა, ყოველგვარი სახის

საქონლის და ტრანსპორტის დელიქტენტის საზღვრებში მიტანის საშუალების აღკვეთა და ბოლოს, როგორც უკიდურესი ზომა, შეიარაღებული აგრესიის დროს შეიარაღებული ძალების გამოყენება.

24. ფიზიკური პირების პასუხისმგებლობა

თანამედროვე საერთაშორისო სამართალი ადგენს, რომ პირები, რომლებმაც ჩაიდინეს დანაშაული მშვიდობის, ადამიანის წინააღმდეგ, ან სამხედრო დანაშაული პასუხს აგებენ ინდივიდუალურად და დაისჯებიან სისხლის სამართლის წესით.

ის პირები, რომლებიც სახელმწიფოს სათავეში დგანან და პასუხისმგებელნი არიან მისი პოლიტიკისათვის საერთაშორისო ასპარეზზე, გასამართლებულნი უნდა იქნენ საერთაშორისო ტრიბუნალის მიერ, ხოლო ის პირები, რომელთა მოქმედებაც გარკვეული გეოგრაფიული არითაა შემოზღუდული, პასუხს აგებენ სახელმწიფოს წინაშე, რომლის ტერიტორიაზეც მათ ჩაიდინეს დანაშაული. ყველა ამ სახის დამნაშავეს არ შეიძლება მიეცეს პოლიტიკური თავშესაფარი და სახელმწიფო, რომლის ტერიტორიაზეც ის იმალება, მოვალეა გადასცეს სათანადო სახელმწიფოს გასამართლებისათვის, არ შეიძლება არსებობდეს რაიმე ხანდაზმულობა ამ სახის ბოროტმოქმედთა დასჯის მიმართ.

ინდივიდის საერთაშორისო სამართლებრივი პასუხისმგებლობა შეიძლება გამოიხატებოდეს შემდეგ ორ პროცედურაში:

ა) შეპყრობილი დამნაშავეს გასამართლება ხდება მშობლიურ სახელმწიფოში, თუ მოხდა ძველი მთავრობის ჩამოგდება და დაპატიმრება; იმ სახელმწიფოში, რომლის ტერიტორიაზე აგრესორმა ჩაიდინა დანაშაული; იმ სახელმწიფოში, რომელსაც ხელშეკრულების ძალით აქვს უფლება დასაჯოს საერთაშორისო სისხლის სამართლის დამნაშავე.

ბ) სახელმწიფოთა შეთანხმებით შეიძლება შეიქმნას სპეციალური საერთაშორისო სისხლის სამართლის სასამართლო.

25. საერთაშორისო ორგანიზაციების ცნება, სახეები და იურიდიული ბუნება

საერთაშორისო ორგანიზაციები მუდმივი სახელმწიფოთშორისო დაწესებულებებია, რომლებიც ხანგრძლივი ვადით ან უვადოდ იქმნება პოლიტიკური, ადმინისტრაციული, ეკონომიკური, კულტურული და სხვა მიზნების განსახორციელებლად.

საერთაშორისო ორგანიზაციები ორ დიდ ჯგუფად იყოფა: სამთავრობათშორისო და არასამთავრობო ორგანიზაციებად.

სამთავრობათშორისი საერთაშორისო ორგანიზაცია იქმნება საერთაშორისო სამართლის ძირითადი სუბიექტიდ - სუვერენული სახელმწიფოების მიერ, რომელნიც განსაზღვრავენ ამ ორგანიზაციების კომპეტენციასა და სტრუქტურას, მის საერთაშორისო - სამართლებრივ სუბიექტუნარიანობას. ასეთი ორგანიზაციის ყოველი წევრი მოქმედებს მოცემული ქვეყნის სახელმწიფო ხელისუფლების ორგანოთა მეშვეობით, მთელი ქვეყნის სახელით.

არასამთავრობო საერთაშორისო ორგანიზაცია იქმნება რამდენიმე სახელმწიფოს საზოგადოებრივი ორგანიზაციების ან პირების მიერ. მას არ გააჩნია საერთაშორისო - სამართლებრივი სუბიექტუნარიანობა.

სამთავრობათშორისი საერთაშორისო ორგანიზაციები ყველაზე მნიშვნელოვან და ქმედით ინსტიტუტს წარმოადგენენ. მათ საქმიანობაზე პირველ რიგში დამოკიდებული მშვიდობისა და ხალხთა უშიშროების საკითხები, ამავე დროს, შეცდომა იქნებოდა არასამთავრობო საერთაშორისო ორგანიზაციების როლის უგულებელყოფა თანამედროვე სამყაროში. მშვიდობის დაცვის საქმეში ამ ორგანიზაციებს უაღრესად დიდი როლი ეკუთვნის.

განასხვავებენ **უნივერსალურ** და **რეგიონალურ** საერთაშორისო ორგანიზაციებს. პირველ კატეგორიას მიეკუთვნება ისეთი ორგანიზაციები, რომელთა მიზანია საერთაშორისო თანამშრომლობის სხვადასხვა სახის საკითხების მოწესრიგება მსოფლიოს ყველა ან თითქმის ყველა სახელმწიფოს მონაწილეობით.

რეგიონალური საერთაშორისო ორგანიზაციები მოიცავენ გარკვეული გეოგრაფიული რეგიონის სახელმწიფოებს და ამ რაიონის უშიშროების, პოლიტიკური, ეკონომიკური, სოციალური და სხვა პრობლემების გადაწყვეტის მიზნებს ემსახურებიან.

ამის გარდა, საერთაშორისო ორგანიზაციები განსხვავდებიან ერთმანეთისგან კომპეტენციის მიხედვით - **ზოგად საერთაშორისო ორგანიზაციას** მიეკუთვნებიან ის ორგანიზაციები, რომელთა მიზანია საკითხთა ფართო სპექტრის რეგლამენტაცია, ხოლო **სპეციალიზებული ორგანიზაციები** ვიწრო, სპეციალური დანიშნულების საკითხების მოწესრიგებას ემსახურებიან.

26. ევროპის საბჭო

ევროპის საბჭო შეიქმნა 1949 წლის 5 მაისს ქ. ლონდონში დასავლეთ ევროპის ათი სახელმწიფოს საგარეო საქმეთა მინისტრების მიერ ორგანიზაციის წესდების ხელმოწერის შედეგად.

1990 წლამდე ორგანიზაცია რჩებოდა დასავლეთ ევროპის სახელმწიფოთა გაერთიანებად. 1993 წლის 8-9 ოქტომბერს ქ. ვენაში ჩატარდა ევროპის საბჭოს სამიტი, სადაც ოფიციალურად დადასტურდა ევროპის საბჭოს გაფართოების პოლიტიკა. დღეისათვის ევროპის საბჭოში 41 წევრი სახელმწიფოა. ჯერჯერობით საბჭოს ჰყავს ერთი "სტუმრის სტატუსის" მქონე სახელმწიფო ბოსნია-ჰერცეგოვინა.

ევროპის ნებისმიერ სახელმწიფოს შუეძლია გახდეს ევროსაბჭოს წევრი, თუ საბჭო ჩათვლის, რომ ამ სახელმწიფოში დაცულია კანონის უზენაესობა და ადამიანის უფლებები არა სიტყვით, არამედ საქმით.

ევროპის საბჭო მდებარეობს ქ. სტრასბურგში.

ევროპის საბჭო განიხილავს ევროპის თანამეგობრობის ყველა უმნიშვნელოვანეს საკითხს, გარდა თავდაცვისა.

ევროპის საბჭოს ორგანოებია:

მინისტრთა კომიტეტი - ხელმძღვანელი ორგანო, რომელიც შედგება ყველა წევრი სახელმწიფოს საგარეო საქმეთა მინისტრებისაგან. კომიტეტი იხილავს და იღებს ბიუჯეტს, წყვეტს ახალი წევრების მიღების საკითხს, განსაზღვრავს ორგანიზაციის პოლიტიკის ძირითად მიმართულებებს. მისი გადაწყვეტილებები რეკომენდაციის სახეს ატარებს.

საპარლამენტო ასამბლეა - ეროვნული პარლამენტების წევრების ფორუმი, რომელიც იხილავს საზოგადოებრივი ცხოვრებისა და საერთაშორისო პოლიტიკის საკვანძო საკითხებს. მასში ყოველი წევრი სახელმწიფო წარმოდგენილია ეროვნულ პარლამენტში არსებული ძირითადი პოლიტიკური პარტიების და მოძრაობების წარმომადგენლებისაგან. (ამჟამად 700-ზე მეტი დეპუტატი). იკრიბება პლენარულ სხდომებზე წელიწადში ოთხჯერ. მისი გადაწყვეტილებები რეკომენდაციის სახით ეგზავნება მინისტრთა კომიტეტს, როგორც საბოლოო ინსტანციაში.

ევროპის ადგილობრივ და რეგიონალურ ხელისუფლებათა კონგრესი - შედგება წევრი სახელმწიფოების ადგილობრივი ხელისუფლების პალატისა და რეგიონების პალატისაგან. იკრიბება წელიწადში ერთხელ ქ. სტრასბურგში. ძირითადი ამოცანაა

განამკტიცოს დემოკრატიული ინსტიტუტების დანერგვა და განვითარება ადგილებზე.

სამდივნო - უწევს ტექნიკურ დახმარებას ყველა მთავარ ორგანოს, მრავალ კომისიას. შედგება 1300 თანამშრომლისაგან. სამდივნოს სათავეში უდგას **გენერალური მდივანი**, რომელსაც ირჩევს საპარლამენტო ასამბლეა.

27. ნატო

28. გაეროს ძირითადი ორგანოები (კომპეტენცია, ფუნქციები)

გენერალური ასამბლეა

შედგება ყველა წევრ-სახელმწიფოთა წარმომადგენლებისაგან. ყოველ სახელმწიფოს უფლება აქვს დაესწროს სესიას ხუთი წარმომადგენელი, მაგრამ დელეგაციას მხოლოდ ერთი ხმა აქვს.

გენერალური ასამბლეა განიხილავს ყველა საკითხს, რომელიც ეხება მშვიდობის დაცვას, თუ ეს საკითხი უკვე არ განხილულა უშიშროების საბჭოში. იხილავს უშიშროების საბჭოს და სხვა ორგანოების ანგარიშებს. ასევე იძლევა რეკომენდაციებს ყველა იმ დავის მშვიდობიანად გადაწყვეტის შესახებ, რომლებიც ვნებენ მეგობრულ თანამშრომლობას სახელმწიფოებს შორის. გენერალური ასამბლეა უშიშროების საბჭოს რეკომენდაციით **ნიშნავს გენერალურ მდივანს**, ასევე უშიშროების საბჭოსთან ერთად **ირჩევს საერთაშორისო სასამართლოს წევრებს**, განიხილავს და ამტკიცებს ორგანიზაციის ბიუჯეტს.

მუშაობა წარმოებს პლენარულ და კომიტეტის სხდომებზე. იქმნება 7 კომიტეტი.

უშიშროების საბჭო

უშიშროების საბჭოს ეკისრება ძირითადი პასუხისმგებლობა მშვიდობის დაცვისა და ხალხთა უშიშროების უზრუნველყოფის საქმეში. იგი შედგება 15 წევრისაგან, რომელთა შორის 5 მუდმივია, ხოლო 10 არამუდმივი. ეს ხუთი ადგილი ხუთ დიდ სახელმწიფოს ეკუთვნის - აშშ, ინგლისს, საფრანგეთს, რუსეთს და ჩინეთს, რომელთაც ძირითადი პასუხისმგებლობა ეკისრებათ მსოფლიოში მშვიდობის შენარჩუნებისა და განმტკიცებისათვის. დანარჩენ 10 წევრს ირჩევს გენერალური ასამბლეა ორი წლის ვადით, გეოგრაფიული რაიონებისა და კანდიდატი სახელმწიფოების მიერ მშვიდობის დაცვაში შეტანილი წვლილის გათვალისწინებით.

უშიშროების საბჭოს ფუნქციები:

ა) იცავს საერთაშორისო მშვიდობასა და უშიშროებას

ბ) იძიებს ყველა დავას და სიტუაციას, რომელმაც შეიძლება გამოიწვიოს საერთაშორისო დაძაბულობა

გ) იძლევა რეკომენდაციას ასეთი დავების გადაწყვეტის მეთოდების შესახებ

დ) იმუშავებს შეიარაღების რეგულირების სისტემის შექმნის გეგმებს

ე) განსაზღვრავს მშვიდობის დარღვევის საფრთხისას და აგრესიის აქტის ფაქტს და იძლევა რეკომენდაციებს საჭირო ზომების მიღებისათვის.

ვ) მიმართავს სამხედრო მოქმედებებს აგრესორების წინააღმდეგ

ზ) იძლევა რეკომენდაციებს ახალი წევრების მიღების და გენერალური მდივნის დანიშვნის თაობაზე

თ) გენერალურ ასამბლეასთან ერთად ირჩევს საერთაშორისო სასამართლოს წევრებს და ა.შ

ეკონომიკური და სოციალური საბჭო

შედგება 54 წევრისაგან, რომელთაც ირჩევს გენერალური ასამბლეა სამი წლით. ყოველწლიურად ასამბლეა განაახლებს საბჭოს ერთი მესამედით. საბჭოში ირჩევენ გეოგრაფიული ჯგუფების მიხედვით: აფრიკიდან - 14, აზიიდან - 11, ლათინური ამერიკა და არაბები - 1-, დასავლეთ ევროპა - 13, აღმოსავლეთ ევროპა 6. საქართველო არჩეულ იქნა საბჭოს წევრად 2000 წლის შემოდგომაზე.

საბჭო

ა) უზრუნველყოფს ორგანიზაციის ეკონომიკურ და სოციალურ საქმიანობას

ბ) იკვლევს, ადგენს მოხსენებებს და რეკომენდაციებს იძლევა საერთაშორისო საკითხებზე ეკონომიკურ, სოციალურ, კულტურულ, განათლების და სხვა დარგებში.

გ) რეკომენდაციას იძლევა ადამიანის უფლებისა და ყველასათვის ძირითად თავისუფლებათა პატივისცემით დაცვა-წახალისების მიზნით.

დ) იწვევს საერთაშორისო კონფერენციებს და იმუშავებს სათანადო კონვენციებს პროექტების გენერალურ ასამბლეაში წარსადგენად.

ე)აწარმოებს მოლაპარაკებას სპეციალიზირებულ ორგანიზაციებთან გაეროსთან მათი ურთიერთობის შესახებ და ა.შ.

შექმნილია 5 რეგიონალური ეკონომიკური კომისია: ევროპისათვის, აზიისა და შორეული აღმოსავლეთისათვის, ლათინური ამერიკისათვის, დასავლეთ აზიისათვის.

საბჭო ხელმძღვანელობს აგრეთვე სხვადასხვა ორგანოს, რომელთა მიზანია განვითარებადი ქვეყნებისათვის ტექნიკური დახმარების გაწევა.

გენერალური მდივანი

გაეროს მთავარი თანამდებობის პირია გენერალური მდივანი, რომელსაც ადმინისტრაციული უფლებები გააჩნია - იგი წარმოადგენს ორგანიზაციას საერთაშორისო ასპარეზზე, უფლებამოსილია უშიშროების საბჭოს ყურადღება მიაქცევინოს ყველა ისეთ საკითხზე, რომელიც, მისი აზრით, ემუქრება მშვიდობასა და ხალხთა უშიშროებას.

გენერალური მდივანი ინიშნება 5 წლის ვადით, გენერალური ასამბლეის მიერ უშიშროების საბჭოს რეკომენდაციის საფუძველზე. გაეროს მდივანი დგას უზარმაზარი აპარატის სათავეში, რომელიც ათი ათას მუშაკს ითვლის. ამ მრავალფეროვან საქმიანობაში გენერალური მდივნის დასახმარებლად შემოიღეს გაეროს ვიცე-გენერალური მდივნის თანამდებობა.

საერთაშორისო სასამართლო

შედგება 15 მოსამართლისაგან, რომელთაც ცხრა წლის ვადით, ერთმანეთისაგან დამოუკიდებლად ირჩევენ გენერალური ასამბლეა და უშიშროების საბჭო. მოსამართლეებს ირჩევენ კვალიფიკაციის მიხედვით და არა მოქალაქეობის გათვალისწინებით, ე.ი. პირველ რიგში მხედველობაში მიიღება მეცნიერული და პრაქტიკული კვალიფიკაცია, ავტორიტეტი. ერთსა და იმავე სახელმწიფოს არ შეიძლება სასამართლოში ორი მოსამართლე ჰყავდეს.

სასამართლო იხილავს მხოლოდ ისეთ საქმეებს, სადაც მხარეებად მხოლოდ წევრი სახელმწიფოები გამოდიან.

სასამართლო წარმოებაში მხოლოდ მაშინ ღებულობს საქმეს, თუ ორივე მოდავე თანახმაა იურისდიქციაზე. თუ ერთ-ერთი მხარე უარს ამბობს საქმის სასამართლოში გადაცემაზე, სასამართლოს იურისდიქციაზე, იგი მოვალეა შეასრულოს სასამართლოს

გადაწყვეტილება, წინააღმდეგ შემთხვევაში მეორე მხარეს უფლება აქვს მიმართოს უშიშროების საბჭოს სასამართლოს გადაწყვეტილების ცხოვრებაში გატარების უზრუნველსაყოფად.

მეურვეობის საბჭო

მოწოდებული იყო ხელი შეეწყო კოლონიებში მცხოვრები ხალხებისათვის მიედწიათ თვითმმართველობისათვის ან დამოუკიდებლობისათვის. მაგრამ, იმის გამო, რომ მეურვეობის საბჭოს შემადგენლობაში ჭარბობდა კოლონიზატორთა წარმომადგენლები, მისი მუშაობა სასურველ ნაყოფს არ იძლეოდა და იგი მალე ჩიხში აღმოჩნდა.

1960 წელს მიღებულმა დეკლარაციამ კოლონიური და დამოუკიდებელი ქვეყნებისათვის დამოუკიდებლობის მინიჭების შესახებ და ამ დეკლარაციის ცხოვრებაში გატარებამ დაშალა მსოფლიო კოლონიური სისტემა, ამიტომ, ამ პირობებში მეურვეობის საბჭოს არსებობას აზრი აღარ აქვს. დღეს გაეროს ეს ორგანო აღარ შეეფერება თანამედროვეობის ამოცანებს და მისი არსებობა გაუმართლებელია.

29. გაეროს უშიშროების საბჭო

უშიშროების საბჭოს ეკისრება ძირითადი პასუხისმგებლობა მშვიდობის დაცვისა და ხალხთა უშიშროების უზრუნველყოფის საქმეში. იგი შედგება 15 წევრისაგან, რომელთა შორის 5 მუდმივია, ხოლო 10 არამუდმივი. ეს ხუთი ადგილი ხუთ დიდ სახელმწიფოს ეკუთვნის - აშშ, ინგლისს, საფრანგეთს, რუსეთს და ჩინეთს, რომელთაც ძირითადი პასუხისმგებლობა ეკისრებათ მსოფლიოში მშვიდობის შენარჩუნებისა და განმტკიცებისათვის. დანარჩენ 10 წევრს ირჩევს გენერალური ასამბლეა ორი წლის ვადით, გეოგრაფიული რაიონებისა და კანდიდატი სახელმწიფოების მიერ მშვიდობის დაცვაში შეტანილი წვლილის გათვალისწინებით.

უშიშროების საბჭოს ფუნქციები:

ა) იცავს საერთაშორისო მშვიდობასა და უშიშროებას

ბ) იძიებს ყველა დავას და სიტუაციას, რომელმაც შეიძლება გამოიწვიოს საერთაშორისო დაძაბულობა

გ) იძლევა რეკომენდაციას ასეთი დავების გადაწყვეტის მეთოდების შესახებ

დ) იმუშავებს შეიარაღების რეგულირების სისტემის შექმნის გეგმებს

ე) განსაზღვრავს მშვიდობის დარღვევის საფრთხისას და აგრესიის აქტის ფაქტს და იძლევა რეკომენდაციებს საჭირო ზომების მირებისათვის.

ვ) მიმართავს სამხედრო მოქმედებებს აგრესორების წინააღმდეგ

ზ) იძლევა რეკომენდაციებს ახალი წევრების მიღების და გენერალური მდივნის დანიშვნის თაობაზე

თ) გენერალურ ასამბლეასთან ერთად ირჩევს საერთაშორისო სასამართლოს წევრებს და ა.შ

უშიშროების საბჭოს გადაწყვეტილებანი პროცედურულ საკითხებზე მიიღება ცხრა ხმით მაინც, მიუხედავად იმისა, თანახმაა ამაზე ხუთივე დიდი სახელმწიფო თუ არა. მაგრამ, თუ განიხილება არაპროცედურული საკითხები, მაშინ აღნიშნული 9 ხმა უნდა შეიცავდეს ყველა მუდმივი წევრის დადებით ხმას.

30. ეუთო

შეიქმნა უსაფრთხოების რეგიონალური საერთაშორისო ორგანიზაცია, რომლის 55 წევრი - სახელმწიფო განლაგებულია ვანკუვერიდან ვლადივოსტოკამდე გადაჭიმულ გეოგრაფიულ სივრცეზე, გაეროს წესდების VIII თავის შესაბამისად ევროპაში კონფლიქტების თავიდან აცილების, კრიზისის მართვისა და კონფლიქტის შემდგომი რეაბილიტაციის მიზნით ისეთ სფეროში, როგორიცაა: შეიარაღებაზე კონტროლი, პრევენციული დიპლომატია, ნდობისა და უსაფრთხოების მიღწევის ზომები, ადამიანის უფლებები, არჩევნების მონიტორინგი, ეკონომიკური და გაეროს უსაფრთხოება. ჰელსინკში თათბირის დასკვნითი აქტი ხელმოწერილ იქნა 1975 წლის 5 აგვისტოს 35 სახელმწიფოს მიერ.

ამ ორგანიზაციის მიზანი იყო შეესუსტებინა "ცივი ომით" გამოწვეული დამაბულობა აღმოსავლეთსა და დასავლეთს შორის.

1990 წლამდე ეუთო ფუნქციონირებდა როგორც შეხვედრებისა და კონფერენციების სისტემა, რომელიც ადგენდა სახელმწიფოებისა და მოქალაქეების მოქმედებათა წესებს და პერიოდულად მიმოიხილავდა მათ შესრულებას. პარიზის 1990 წ. უმაღლესი დონის შეხვედრაზე ეუთო ახალ კურსს დაადგა. ეუთო მოწოდებულ იქნა რათა ხელი შეეწყოს ევროპაში მიმდინარე ისტორიული გარდაქმნის წარმართვასა და "ცივი ომის" შემდგომი პერიოდის ახალ მოთხოვნებზე რეაგირებისათვის.

აღნიშნული ამოცანების შესრულების გასაადვილებლად შეიქმნა ცალკეული უწყებები და ინსტიტუტები, შეხვედრებმა უფრო რეგულარული ხასიათი მიიღო და ეუთოს მუშაობა უფრო ორგანიზებული გახდა.

ეუთოს სტრუქტურა:

ეუთოში პოლიტიკური კონსულტაციებისა და გადაწყვეტილებების მიმღები მთავარი ორგანოა **მუდმივი საბჭო**. მისი წევრები, ანუ ეუთოს მონაწილე სახელმწიფოთა მუდმივი წარმომადგენლები (ელჩები) ვენაში, ყოველკვირეულად იკრიბებიან ეუთოს კომპეტენციას მიკუთვნებულ ყველა საკითხის განსახილველად, მათზე გადაწყვეტილების მისაღებად.

მთავარ საბჭოს იწვევენ პერიოდული პოლიტიკური თათბირებისათვის. მთავარი საბჭო წელიწადში ერთხელ იკრიბება ქ. პრაღაში. ეუთოს წევრი ქვეყნების საგარეო საქმეთა მინისტრები მართავენ **მინისტერიალს** წელიწადგამოშვებით, შუალედში სახელმწიფოს ან მთავრობის მეთაურები რამდენიმე წელიწადში ერთხელ იკრიბებიან უმაღლესი დონის შეხვედრაზე, **სამიტებზე**.

ეუთოს **მოქმედ თავმჯდომარეს** სრული პასუხისმგებლობა ეკისრება აღსრულებითი საქმიანობისათვის. თავმჯდომარეობა ყოველწლიურად იცვლება.

ეუთოს **გენერალური მდივანი** - რომელიც ვენაში იმყოფება, მოქმედებს როგორც ეუთოს მოქმედი თავმჯდომარის წარმომადგენელი და დახმარებას უწევს მას ეუთოს მიზნების მისაღწევად მიმართულ ყველა საქმეში. მისი საქმიანობა აგრეთვე მოიცავს ეუთოს სტრუქტურებისა და ოპერაციების წარმართვას.

სამდივნოში შედის: გენერალური მდივნის ოფისი, კონფლიქტების თავიდან აცილების ცენტრი, ადმინისტრაციის და ოპერაციების დეპარტამენტი და ეკონომიკურ და გარემოს სფეროში ეუთოს საქმიანობის კოორდინატორი.

ეუთოში შედის აგრეთვე სხვა ინსტიტუტები: **დემოკრატიული ინსტიტუტებისა და ადამიანის უფლებათა უწყება** - აქტიურ როლს ასრულებს არჩევნების მონიტორინგსა და ეროვნული საარჩევნო და ადამიანის უფლებათა დამცავი ინსტიტუტების განვითარებაში, არასამთავრობო ორგანიზაციებისა და სამოქალაქო საზოგადოების განვითარების ხელშეწყობაში, ჟურნალისტების მომზადებაში, იგი ასევე წარმოადგენს ეუთოს საკონტაქტო პუნქტს ბოშების სტატუსთან დაკავშირებულ საკითხებში.

განსაკუთრებული მნიშვნელობის მქონეა **ეროვნულ უმცირესობათა უმაღლესი კომისიის** საქმიანობა. უმაღლესი კომისარი, აფასებს და ცდილობს მოაგვაროს

შეძლებისდაგვარად ადრინდელ საფეხურზე სიტუაციები, რომლებიც შეიცავენ ეროვნულ უმცირესობათა საკითხებს.

ეუთოს კომპეტენციაში შედის აგრეთვე ჩვეულებრივი შეიარაღების კონტროლი და ნდობის მისაღწევად მიმართული ზომების მიღება.

ეუთოს **საპარლამენტო ასამბლეა**, რომელიც ეუთოს ყველა სახელმწიფოს 300-ზე მეტი პარლამენტარისგან შედგება. ატარებს ყოველწლიურ სესიას ივლისში, ხოლო მთელი წლის განმავლობაში აწყოებს სხვადასხვა შეხვედრებს. ასამბლეის სამდივნო კოპენჰაგენშია განლაგებული.

ორგანიზაციამ შექმნა **შერიგებისა და არბიტრაჟის სასამართლო** ქ. ჟენევაში. მონაწილე სახელმწიფოებს, რომლებმაც ხელი მოაწერეს მის შექმნას, შეუძლიათ სასამართლოს გადასცენ სადავო საკითხი, რომელსაც საარბიტრაჟო ტრიბუნალი ან შერიგების კომისია გადაწყვეტს.

31. საგარეო ურთიერთობების შიდასახელმწიფოებრივი ორგანოები

ყოველი სახელმწიფო თავის საგარეო ურთიერთობას სპეციალური ორგანოების მეშვეობით აწარმოებს, ეს ორგანოები სახელმწიფო სახელით მოქმედებს და ყოველ მათ ნაბიჯზე პასუხისმგებელია მათი სახელმწიფო, ამიტომ სახელმწიფოები ძალზე ფრთხილად უდგებიან საგარეო ურთიერთობების ორგანოების კომპეტენციას.

სახელმწიფოთა უმრავლესობა საგარეო ურთიერთობის დარგში ზოგად ხელმძღვანელობას ხელისუფლების უმაღლეს საკანონმდებლო ორგანოს - პარლამენტს მიაკუთვნებს.

პარლამენტის წევრები აქტიურად მონაწილეობენ უცხოეთის ქვეყნებში გაგზავნილი დელეგაციების მუშაობაში, ჩამოსული უცხოეთის ქვეყნების დელეგაციებთან მოლაპარაკებაში.

საქართველოს პარლამენტი იხილავს საკითხებს, რომლებიც ეხება სხვა სახელმწიფოებთან და საერთაშორისო ორგანიზაციებთან ურთიერთობებს, ახდენს საერთაშორისო ხელშეკრულებებისა და შეთანხმებების რატიფიკაციასა და დენონსაციას, აძლევს პრეზიდენტს თანხმობას ელჩების დანიშვნასა და გათავისუფლებაზე.

საგარეო ურთიერთობების ზოგადი პოლიტიკური ხელმძღვანელობა სახელმწიფოს მეთაურს ეკისრება. იგი შემდეგ ძირითად ფუნქციებს განაგებს:

წარმოადგენს სახელმწიფოს საერთაშორისო ურთიერთობებში, დებს საერთაშორისო ხელშეკრულებებს, დებულობს და წარგზავნის დიპლომატიურ წარმომადგენლობებს, ახდენს საერთაშორისო ხელშეკრულებების რატიფიკაციას.

საზღვარგარეთ ყოფნისას მას აქვს მთელი რიგი უფლებები და უპირატესობები. ასეთი უპირატესობებია: პატივისცემის უფლება, ე.ი. უფლება საზეიმო მიღებისა, თავის და სხვა ქვეყნებთან დაკავშირების თავისუფლება, სისხლის და სამოქალაქო სამართლებრივი განუსჯადობა, გადასახადებისა და ბეგარისაგან გათავისუფლება და ა.შ.

მთავრობა სახელმწიფო მმართველობის კოლეგიალური უმაღლესი ორგანოა, რომელიც, როგორც წესი, ქვეყნის საგარეო პოლიტიკასაც ხელმძღვანელობს. მთავრობის მეთაურს ან თავმჯდომარეს უფლება აქვს მიიღოს და მიიწვიოს უცხოეთის დელეგატები და სპეციალური უფლებამოსილების გარეშე აწარმოოს მოლაპარაკება.

საერთაშორისო ჩვეულება ცნობს საგარეო საქმეთა უწყების მეთაურის უფლებას - პირადი ურთიერთობა იქონიოს და მოლაპარაკება აწარმოოს უცხოეთის წარმომადგენლებთან და საგარეო საქმეთა მინისტრებთან, დადოს ხელშეკრულებანი და საერთოდ იმ უფლებას, რომ მიმდინარე ხელმძღვანელობა გაუწიოს საგარეო პოლიტიკას და მოახდინოს ამ ხელშეკრულებასთან დაკავშირებული დემარშები (გამოსვლები).

საზღვარგარეთ ოფიციალური გამგზავრების დროს უწყების მეთაური, ისევე როგორც მთავრობის მეთაური, დიპლომატიური პასპორტითა და იმუნიტეტით სარგებლობს

ასევე აქტიურად არის ჩართული საქართველოს საგარეო პოლიტიკური ამოცანების გადაწყვეტაში ქვეყნის საგარეო საქმეთა მინისტრი, რომელიც დღეს სრულფასოვან, ავტორიტეტულ ორანოდ არის ქცეული.

თავი VII - პასუხისმგებლობა საერთაშორისო სამართალში

1. საერთაშორისო მართლსაწინააღმდეგო აქტების სახეები

- საერთაშორისო მართლსაწინააღმდეგო აქტები ძირითადად იყოფა ორ ჯგუფად, ესენია:

ა, მართლსაწინააღმდეგო აქტები, რომლებიც მშვიდობასა და უშიშროებას ემქრებიან, ლახავენ ყველა სახელმწიფოს სასიცოცხლო ინტერესებსა და საერთაშორისო სამაღტლის ძირითად საწყისებს.

ბ. მართლსაწინააღმდეგო აქტები, რომლებიც გარკვეულ სახელმწიფოს მეტ-ნაკლებად სერიოზულ ზიანს აყენებენ, მაგრამ არსებითად მშვიდობისა და უშიშროების პრინციპებს არ არღვევენ.

პირველი ჯგუფის აქტები საერთაშორისო დანაშაულია და მათ ჩამდენს განსაკუთრებული პასუხისმგებლობა ემუქრება. დღეისათვის საერთაშორისო დანაშაული ისეთი ქმედება ან ქმედებისაგან თავის შეკავებაა, რომლის შედეგადაც ირღვევა საერთაშორისო მშვიდობა ან ხალხთა უშიშროება. ნიურნბერგისა და ტოკიოს ტრიბუნალთა წესდებანი და განაჩენი აყალიბებენ უმშიმესი საერთაშორისო დანაშაულის ცნებას, ესენია დანაშაული, მიმართული:

ა. მშვიდობის წინააღმდეგ აფრესიული ომის დაგეგმვა, მომზადება, გაჩაღება და წარმოება;

ბ. ადამიანურობის წინააღმდეგ - სამოქალაქო მოსახლეობის მასობრივი დამონება, გადასახლება, სხვა სიმკაცრენი ან დევნა პოლიტიკური, რასობრივი, რელიგიური მოტივებით

გ. ომის კანონებისა და ჩვეულებების დარღვევა - ოკუპირებული ტერიტორიების მოსახლეობის განადგურება, წამება, დამონება, იგივე ქმედებანი სამხედრო ტყვეთა მიმართ, მძევლების მკვლელობა, სახელმწიფო ან კერძო საკუთრების გაძარცვა, ქალაქებისა და სოფლების განადგურება და ა.შ.

2. საერთაშორისო დელიქტები

- საერთაშორისო მართლსაწინააღმდეგო აქტები ძირითადად იყოფა ორ ჯგუფად, ესენია:

ა, მართლსაწინააღმდეგო აქტები, რომლებიც მშვიდობასა და უშიშროებას ემქრებიან, ლახავენ ყველა სახელმწიფოს სასიცოცხლო ინტერესებსა და საერთაშორისო სამაღტლის ძირითად საწყისებს.

ბ. მართლსაწინააღმდეგო აქტები, რომლებიც გარკვეულ სახელმწიფოს მეტ-ნაკლებად სერიოზულ ზიანს აყენებენ, მაგრამ არსებითად მშვიდობისა და უშიშროების პრინციპებს არ არღვევენ.

საერთაშორისო დელიქტები დანაშაულის მეორე ჯგუფს ეკუთვნებიან. ისინი რიგითი, შედარებით ლოკალური სახის საერთაშორისო მართლსაწინააღმდეგო აქტებია: თავშესაფრის მიცემა საელჩოში ადგილობრივი ბოროტმოქმედისათვის, საელჩოს დარბევა, უცხოელის მიერ სახელმწიფო დროშის დხევა ან სხვა შეურაცხყოფა, სახელმწიფოს ტერიტორიაზე მყოფ უცხოელთათვის მისი და ქონებრივი ზარალის მიყენება და ა.შ.

3. ფიზიკური პირის პასუხისმგებლობა

- თანამედროვე საერთაშორისო სამართალი ადგენს, რომ პირები, რომლებმაც ჩაიდინეს მშვიდობის, ადამიანის წინააღმდეგ ან სამხედრო დანაშაული პასუხს აგებენ ინდივიდუალურად და დაისჯებიან სისხლის სამართლის წესით. ხსენებული ნორმები შემუშავდა მეორე მსოფლიო ომის დროს. ინდივიდის საერთაშორისო სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა შეიძლება გამოიხატოს ორ შემდეგ პროცედურაში:

ა. შეპყრობილი დამნაშაულს გასამართლება ხდება მშობლიურ სახელმწიფოში თუ მოხდა ძველი, რეაქციული მთავრობის ჩამოგდება და დაპატიმრება. იმ სახელმწიფოში, რომელის ტერიტორიაზე აგრესორმა ჩაიდინა დანაშაული იმ სახელმწიფოში, რომელსაც ხელშეკრულების ძალით აქვს უფლება დასაჯონ საერთაშორისო სისხლის სამართლის დამნაშავე.

ბ. სახელმწიფოთა შეთანხმებით შეიძლება შეიქმნას სპეციალური საერთაშორისო სისხლის სამართლის სასამართლო.

საერთაშორისო -სამართლებრივი პასუხისმგებლობის ინსტიტუტი მზარდი სამართლებრივი დარგია, რომელიც მეტად მგრძნობიარეა საერთაშორისო ასპარეზზე არსებული ყველა მოვლენისადმი, რომელიც არღვევს თანამედროვე საერთაშორისო მართლწესრიგის საწყისებს, ემუქრება მშვიდობასა და ხალხთა უშიშროებას.

4. რას მოითხოვს სახელმწიფო სატისფაქციის დროს, რესტიტუციის დროს, რეპარაციის დროს.

- განასხვავებენ საერთაშორისო-სამართლებრივი პასუხისმგებლობის სახეებსა და ფორმებს:

1. მატერიალური პასუხისმგებლობა - დელიქტის ან საერთაშორისო დანაშაულის ჩამდენი სახელმწიფო მოვალეა აანაზღაუროს მის მიერ მიყენებული მატერიალური ზარალი, მატერიალური პასუხისმგებლობა არის ორი ფორმის: რესტიტუცია -

მოვალეობა აღადგინოს პირვანდელი მდგომარეობა გატაცებული ნივთის დაბრუნებით ან დანგრეული შენობის აშენებით და რეპარაცია, როდესაც დელიქტენტს მხოლოდ მატერიალური ზარალის ფულადი ან გარკვეული სახის საქონლით ანაზღაურება მოეთხოვება.

პოლიტიკური პასუხისმგებლობა ყველა იმ სახის პასუხისმგებლობას მოიცავს, რომელსაც არა აქვს მატერიალური ხასიათი. პოლიტიკური პასუხისმგებლობის გამოვლინება მრავალფეროვანია და ერთ-ერთი მათგანია სატისფაქცია ანუ მორალური დაკმაყოფილება, რომელიც მოწოდებულია დაიცვას პასიური სუბიექტის მორალურ-პოლიტიკური ღირსება, როგორც საერთაშორისო სამართლის თანასწორუფლებიანი სუბიექტისა. სატისფაქცია შეიძლება სხვადასხვანაირად გამოიხატოს, მაგალითად, სინანულის გამოცხადება, ბოდიშის მოხდა, დამნაშავე პირთა დასჯა, დაზარალებული პირებისათვის ან მათი ნათესავებისათვის კომპენსაციის გადახდა და ა.შ.

საერთაშორისო-სამართლებრივი სანქციები ანუ დამნაშავეს მიმართ იძულებითი ზომების გამოყენება პოლიტიკური პასუხისმგებლობის უმნიშვნელოვანეს ფორმას წარმოადგენს. სანქციების დანიშნულებაა მშვიდობისა და უშიშროების, საერთაშორისო სამართლის საწყისების დაცვა და განმტკიცება.

საერთაშორისო სანქციები სხვადასხვა ფორმით ვლინდება, რომელთაგან ძირითადია: ა. ეკონომიური და დიპლომატიური ურთიერთობების გაწყვეტა; ბ. ყოველგვარი სახის საქონლის და ტრანსპორტის დელიქტენტების საზღვრებში მიტანის საშუალების აღკვეთა (ე.წ. „მშვიდობიანი ბლოკადა“) და, ბოლოს, როგორც უკიდურესი ზომა გ. შეიარაღებული აგრესიის დროს შეიარაღებული ძალების გამოყენება.

თავი VII - დიპლომატიური და საკონსულო სამართალი

1. რას ეწოდება დიპლომატია?

- საერთაშორისო სამართლის სუბიექტი - თავისი საგარეო ფუნქციების განხორციელებისას მიმართავს გარკვეულ ხერხებსა და ფორმებს, რომელთა მიზანია საგარეო პოლიტიკის ამოცანების მშვიდობიანი გზით გადაწყვეტა. სახელმწიფოს ამ სახის საქმიანობას დიპლომატია ეწოდება.

2. დიპლომატიის დანიშვნა

- დიპლომატიური წევრის დანიშვნა და გამოწვევა სპეციალური წესის დაცვით უნდა ხდებოდეს. დიპლომატიური წარმომადგენლობის მეთაურის კანდიდატურა შეთანხმებულ უნდა იქნეს ადგილსამყოფელი სახელმწიფოს სათანადო ორგანოებთან. მხოლოდ მისი თანხმობის ანუ აგრემანის მიღებისას მაკრედიტებელი სახელმწიფოს ორგანოები საბოლოოდ აფორმებენ დიპლომატის გაგზავნის საკითხებს.

უცხო სახელმწიფო უფლებამოსილია პირდაპირ თქვას უარი აგრემანის მიცემაზე ან ხელოვნურად იმდენად დააყოვნოს (თვე ან მეტი) პასუხი, რომ მეორე სახელმწიფოსათვის ნათელი გახდეს მისი უარყოფითი პოზიცია. არც ერთი სახელმწიფო მოვალე არ არის დაასაბუთოს აგრემანის მიუცემლობის მიზეზები, ეს მისი სუვერენული უფლებაა.

აგრემანის მიღებისთანავე სათანადო ხელისუფლების ორგანო გამოსცემს სესაბამის აქტს წარმომადგენლის დანიშვნის შესახებ. ელჩებს და დესპანებს მიეცემათ მეთაურის მიერ ხელმოწერილი რწმუნების სიგელები, რომლებიც მოწმდება საგარეო საქმეთა მინისტრის მიერ. საქმეთა რწმუნებულს მიეცემა საგარეო საქმეთა მინისტრის მიერ ხელმოწერილი რწმუნების წერილი. რწმუნების სიგელები იგზავნება უცხო სახელმწიფოს მეთაურის სახელზე. რწმუნების წერილი - საგარეო საქმეთა მინისტრის სახელზე.

ადგილსამყოფელ სახელმწიფოში ჩასვლისთანავე დიპლომატიური წარმომადგენლობის მეთაურმა უნდა წარადგინოს თავისი რწმუნების დოკუმენტი იმ წესის დაცვით, რომელიც მიღებულია ამ სახელმწიფოში.

დიპლომატიური წარმომადგენლობის რიგით წევრებს ნისნავს მაკრედიტირებული სახელმწიფო, აგრემანის მოუთხოვნელად. ადგილსამყოფელი სახელმწიფო უფლებამოსილია დაიწუნოს დანიშნული პირი

3. დიპლომატის გამოწვევა.

დიპლომატის მისიის შეწყვეტა შეიძლება გამოწვეული იყოს სხვადასხვა მიზეზით, ესენია:

ა. დიპლომატის გამოწვევა მაკრედიტირებული სახელმწიფოს მიერ მისი ავადმყოფობის ან პენსიაზე გასვლის, პირადი თხოვნის, დაკისრებული ამოცანის შესრულების, სხვა სამუსაოზე გადაყვანის გამო და ა.შ. ამ შემთხვევაში, ახალ ელჩს თავს რწმუნების სიგელთან ერთად მიაქვს ყოფილი ელიჩის გამწვევის სიგელი,

რომელსაც ყოფილი წარმომადგენელი აბარებს ადგილსამყოფელი სახელმწიფოს სათანადო ორგანოს.

ბ. ადგილსამყოფელ სახელმწიფოს უფლება აქვს მოითხოვოს მააკრედიტირებელი მთავრობისაგან ამა თუ იმ დიპლომატიური აგენტების გამოწვევა ან წარმომადგენლობის სემადგენლობის რომელიმე თანამშრომლის გადაყენება და სამშობლოში გამოთხოვა.

პირველ შემთხვევაში დიპლომატიური აგენტი „პრესონა ნონ გრატად“ ანუ „არასასურველ პიროვნებად“ ცხადდება. მეორე შემთხვევაში წარმომადგენლობის თანამშრომელი „მიუღებელ პიროვნებად“ იწოდება, რადგან მას დიპლომატიური რანგი არ გააჩნია. ადგილსამყოფელი სახელმწიფოს ასეთი აქტი სეიმლება არც იყოს მოტივირებული, სამაგიეროდ მააკრედიტირებელმა სახელმწიფომ მაშინვე უნდა გამოითხოვოს თავისი წარმომადგენლობის თანამშრომელი, თუ ეს არ მოხდება, ადგილსამყოფელი სახელმწიფოს მთავრობას შეუზღია უარი განაცხადოს მისთვის არასასურველი ანუ მიუღებელი პიროვნების წარმომადგენლობის თანამშრომლად ცნობაზე და ძალით გააძევოს კიდეც ქვეყნიდან. დიპლომატიური აგენტის პერსონა ნონ გრატად გამოცხადების მიზეზებია, ძირითადად ჯაშუშობა, ქვეყნის საშინაო საქმეებში ჩარევა, მეამბოხეთა მხარდაწერა და სხვა რამე სახით, სახელმწიფოს ან მთავრობის პოლიტიკის უხეში კრიტიკა და ა.შ.

გ. იშვიათ შემთხვევაში დიპლომატიური წარმომადგენლის მსია მთავრდება დიპლომატიურ ურთიერთობათა გაწყვეტის გამო, რაც ან ომის გამოცხადებით, ან სახელმწიფოებს შორის პოლიტიკური ურთიერთობების მკვეთრი გაუარესებით გამოიწვევა. ამ შემთხვევაში სახლსი ბრუნდება დიპლომატიური წარმომადგენლობის მთეი შემადგენლობა.

დ. მააკრედიტირებელი სახელმწიფოს, როგორ საერთაშორისო სამართლის სუბიექტის არსებობის შეწყვეტის შემთხვევაში უქმდება მისი დიპლომატიური წარმომადგენლების უფლებამოსილება.

ე. მააკრედიტირებელ სახელმწიფოში რადიკალური სოციალური ცვლილებების დროს, რასაც პოლიტიკური რეჟიმის ან სახელმწიფო წყობის მთლიანად შეცვლა მოჰყვა, ახალ მთავრობას შეუძლია გადასინჯოს დიპლომატიურ წარმომადგენლობათა შემადგენლობა და გამოიწვიოს არასასურველი პირები, ან პირიქით, განაახლოს მისი უფლებამოსილება.

ვ. დიპლომატიური აგენტების მიერ მაკრედიტირებელ სახელმწიფოსთან კავშირის გაწყვეტისა და მისი ადგილსამყოფელი ან სხვა უცხო სახელმწიფოში თავშეფარების ფაქტები.

4. დიპლომატიის რანგები

- დიპლომატიური რანგებია:

საგანგებო და სრულუფლებიანი ელჩი

საგანგებო და სრულუფლებიანი დესპანი

უფროსი მრცეველი

მრჩეველი

უმცროსი მრცეველი

პირველი მდივანი

მეორე მდივანი

მესამე მდივანი

ატაშე

ხსენებულთაგან პირველ ორ რანგს ანიჭებს საქართველოს პრეზიდენტი-საგარეო საქმეთა მინისტრის წარდგინებით. რანგებს ძირითადად საუწყებო ხასიათი აქვს და ენიჭება როგორც საელჩოების და სხვა წარმომადგენლობათა დიპლომატიურ პრესონალს, ასევე საგარეო საქმეთა სამინისტროს მუშაკებს.

5. დიპლომატიური კლასები და როგორ ინიშნებიან ისინი

- ვენის 1961 წლის კონვენციის მე-14 მუხლი ჩამოთვლის დიპლომატიურ წარმომადგენელთა მეთაურის სამ კლასს:

ა. ელჩებისა და ნუნციების კლასი;

ბ. დესპანებისა და ინტერნუნციების კლასი;

გ. საქმეთა რწმუნებულების კლასი;

პირველი ორი კლასის წარმომადგენლები იგზავნება სახელმწიფოს მეთაურის მიერ უცხო სახელმწიფოების მეთაურთან, ხოლო საქმეთა რწმუნებულნი – საგარეო საქმეთა მინისტრის მიერ სესაბამის მინისტრთან.

უფლებრივი მდგომარეობისთვალსაზრისით სამივე კლასის დიპლომატები თანასწორუფლებიანები არიან და რაიმე დისკრიმინაცია რომელიმე კლასის მიმართ დაუშვებელია. მხოლოდ უფროსობისა და სიპლომატიური ეტიკეტის სფეროში კლასები, მრავალსაუკუნოვანი ტრადიციის სესაბამისა, ასრულებენ მარეგულირებელ როლს, რაც სრულებით არ ლახავს სახელმწიფოთა სუვერენულ უფლებებს.

საკითხი იმის შესახებ, თუ რა კლასის დიპლომატი უნდა ჩადგეს დიპლომატიური წარმომადგენლობის სათავეში, წყდება მააკრედიტირებული და ადგილსამყოფელი სახელმწიფოების სეთანხმებით. როგორც წესი, დიპლომატიის რანგი სესაბამება იმ კლასს, რომელიც მას მიენიჭა საზღვარგარეთ გაგზავნისას, მაგრამ დასაშვებია გამონაკლისებიც.

6. როდის არ სარგებლობს დიპლომატიური აგენტი იმუნიტეტით?

- რა სახის მართლსაწინააღმდეგო ქმედებაც არ უნდა ჩაიდინოს დიპლომატიურმა აგენტმა იგი არ ექვემდებარება ადგილობრივ კანონებს და მას არ შეიძლება მოეთხოვოს პასუხი ადგილსამყოფელი სახელმწიფო იურისდიქციის ფარგლებში, მაგრამ სამოქალაქო და ადმინისტრაციულ იურისდიქციის სფეროში დიპლომატიური წარმომადგენელი ან სხვა აგენტი ექვემდებარება ადგილობრივ კანონებს შემდეგ შემთხვევებში:

ა. თუ აღძრულია სარჩელი ადგილსამყოფელ სახელმწიფოში მყოფი დიპლომატიური აგენტის კერძო საკუთრებაში მყოფი უძრავი ქონების თაობაზე.

ბ. თუ აღძრულია სარცელი დიპლომატიური აგენტის მიერ წარმოებულ პროფესიულ ან კომერციულ საქმიანობასთან დაკავსირებით, რომელსაც იგი ადგილსამყოფელ სამყოფელში ეწევა თავისი ოფიციალური ფუნქციების ფარგლებს გარეშე.

გ. თუ აღძრულია სარჩელი დიპლომატიური აგენტის მიერ მემკვიდრეობის მიცემისა და სხვა სამემკვიდრეო საკითხებთან დაკავშირებით.

7. რა ჰქვია დიპლომატის გაწვევაზე თანხმობას?

- დიპლომატის გაწვევაზე თანხმობას ეწოდება აგრემანი.

8. რომელი არაა დიპლომატიური რანგის მქონე?

ა. დესპანი; ბ. მდივანი; გ. კონსული; დ. ატაშე;

9. დიპლომატიური წარმომადგენლობის პირადი შემადგენლობა

- დიპლომატიური წარმომადგენლობის პირადი შემადგენლობა სამ ჯგუფად იყოფა, ისინი ერთმანეთისაგან სესასრულებელი სამუშაოს ხასიათის მიხედვით განსხვავდებიან:

ა. დიპლომატიურ პერსონალს. წარმომადგენლობაში, მისი მეთაურის გარდა, მიეკუთვნება, ყველა მუსაკი, რომელსაც დიპლომატიური რანგი გააჩნია, აღსანიშნავია, რომ ჩვეულებრივი სიპლომატიური ატაშეს გარდა, რომელიც ყველაზე დაბალ რანგს წარმოადგენს, არსებობს ე.წ. სპეციალიზირებული ატასეების ინსტიტუტი. სამოქალაქო ატასეები დიპლომატიური რანგის მქონდე პირებია და ხშირად მეურნეობის რომელიმე დარგის სპეციალისტებია, სამხედრო ატაშეები - გენერლები, ადმირლები და მოქმედი სამსახურის სხვა ოფიცრები, მაღალი დიპლომატიური რანგის პირს უთანაბრდებიან და პირველ მდივანზე ერთი საფეხურით მაღლა დგანან წარმომადგენლობაში.

ბ. ტექნიკურ პერსონალს მიეკუთვნებიან კანცელარიის მუსაკები, ბუღალტრები, თარჯიმნები, მეშიფრეები, მემანქანები და ა.შ.

გ. მომსახურე პერსონალს მიეკუთვნებიან მძღოლები, შიკრიგები, ლიფტიორები, შვეიცრები და ამ სახის სამუსაოს სხვა შემსრულებლები.

ორი უკანასკნელი ჯგუფის პერსონალი საელჩოს არაოფიციალურ შემადგენლობაში შედის და დამხმარე როლს ასრულებს.

10. რომელი არაა დიპლომატიური რანგის მქონე?

ა) საგანგებო და სრულუფლებიანი დესპანი; ბ) მდივანი; გ) კონსული; დ) ატაშე;

11. როდის არ ვრცელდება კონსულზე იმუნიტეტი?

- კონსულზე არ ვრცელდება იმუნიტეტი, როდესაც ის ჩაიდენს განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულს.

12. ვინ არის კონსული?

- კონსული არის პირი, დანიშნული ერთი სახელმწიფოს მიერ მეორე სახელმწიფოს ზუსტად განსაზღვრულ პუნქტში (ნავსადგური, სავაჭრო ცენტრი და ა.შ.) ამ არეში

თავისი სახელმწიფოს, მისი იურიდიული და ფიზიკური პირების ეკონომიკური, იურიდიული და სხვა ინტერესების დაცვისათვის.

13. რა შეიძლება იყოს კონსულის გადაყენების საფუძველი?

კონსულის გადაყენების საფუძველი შეიძლება გახდეს:

- ა. კონსულის გადადგომა;
- ბ. კონსულის გამოწვევა მისი სახელმწიფოს მიერ პირადი თხოვნის, პენსიაზე გასვლისა და სხვა მიზეზების გამო;
- გ. ადგილსამყოფელი სახელმწიფო აცხადებს კონსულს „პერსონა ნონ გრატად“;
- დ. საკონსულო ოლქში ყველა საკონსულოს დახურვა სახელმწიფოთა ურთიერთსეთანხმების ძალით;
- ე. სახელმწიფოთა შორის ურთიერთობის გაუარესების ან ომის დაწყებასთან დაკავშირებით;

14. რას ნიშნავს იმუნიტეტი?

- იმუნიტეტი ანუ შეუვალობა გულისხმობს დიპლომატის ამოღებას ადგილობრივი იურისდიქციის კომპეტენციიდან;

15. რას ნიშნავს პრივილეგია?

- პრივილეგია დიპლომატიურ წარმომადგენელს ანიჭებს გარკვეულს უპირატესობას.

16. კონსულის იმუნიტეტები

- ა. კონსულის საქმიანობა, რომელიც საკონსულო ფუნქციების შესრულებასთან არაა დაკავსირებული ადგილსამყოფელი სახელმწიფოს იურისდიქციას ექვემდებარება, მაგრამ მისი დაკავება ან დაპატიმრება დაიშვება მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ მას დევნიან მძიმე დანაშაულის ჩადენისათვის, ან როცა უნდა აღსრულდეს კანონიერ ძალაში შესული სასამართლო განაჩენი;

ბ. მაშინ, როდესაც კონსული ასრულებს თავის ოფიციალურ ფუნქციებს და სარგებლობს იმუნიტეტით ადგილსამყოფელი სახელმწიფოს ყველა სახის (სისხლის, სამოქალაქო, ადმინისტრაციული სამართლის) იურისდიქციიდან, იგი პასუხისმგებელია იმ ზარალის ანაზრაურების სარჩელზე, რაც საგზაო-სატრანსპორტო შემთხვევითაა გამოწვეული

გ. კონსულს არა აქვს უფლება უარი თქვას მოწმის ჩვენების მიცემაზე, თუ საკითხი დაკავშირებული არ არის მისი სამსახურეობრივი მოვალეობის აღსრულებასთან. მაგრამ თუ კონსული უარს აცხადებს მოწმის ჩვენების მიცემაზე, მის მიმართ არ სეიზლება იძულებითი ზომების გამოყენება;

დ. ჩხრეკისაგან თავისუფლდება მხოლოდ კონსულის სამსახურეობრივი ფართობი, შენობა, ხელსეუფელობით სარგებლობს მხოლოდ კონსულის სამსახურეობრივი მიწერ-მოწერა, არქივი, რომელიც კერძო კორესპონდენციისაგან და სხვა დოკუმენტებისაგან განცალკევებით უნდა ინახებოდეს.

17. კონსულის დანიშვნის წესი

- ყოველი სახელმწიფო თვით განსაზღვრავს რომელი მისი ორგანო ნიშნავს და დებულობს კონსულებს. როგორც წესი, ეს უფლება სახელმწიფოს მეთაურს ან საგარეო საქმეთა მინისტრს ეკუთვნის.

ისევე როგორც დიპლომატიური წარმომადგენლის დანიშვნის დროს, კონსულის კანდიდატის შერჩევისას ითხოვენ ადგილსამყოფელი სახელმწიფოსაგან აგრემანს, რის შემდეგაც ამა თუ იმ პირს საბოლოოს აფორმებენ თანამდებობაზე და აღჭურავენ სათანადო დოკუმენტებით. საბუტს, რომელიც ადასტურებს პირის კონსულის თანამდებობაზე დანიშვნას, განსაზღვრავს საკონსულო ოლქის ფარგლებსა და საკონსულოს ადგილსამყოფელს პატენტი ეწოდება.

ადგილსამყოფელ სახელმწიფოში ჩასვლისთანავე კონსული წარადგენს თავის პატენტს სათანადო ორგანოში, რომელიც თავის მხრივ აძლევს მას ნებართვას - ეკზეკვატურად - სეუდგეს კონსულის მოვალეობის შესრულებას. საკონსულოს დანარჩენ წევრებს ეკზეკვატურა არ სჭირდებათ. დიპლომატიური წარმომადგენლობაში შემავალი საკონსულო განყოფილების გამგეს არ სჭირდება ეკზეკვატურა, რადგან იგი წარმომადგენლობის მუსაკად ითვლება. ეკზეკვატურის მიცემის დრე და საათი განსაზღვრავს კონსულის უფროსობას საკონსულო კორპუსში.

თავი VI - საერთაშორისო კონფერენციები და ორგანიზაციები.

1. რას ეწოდება საერთაშორისო კონფერენცია?

- საერთაშორისო კონფერენცია ეწოდება ორი ან რამოდენიმე სახელმწიფოს წარმომადგენლების შეხვედრას ამა თუ იმ პოლიტიკური, ეკონომიკური და სხვა საკითხების განხილვისა და მათ თაობაზე შეთანხმების მიზნით.

2. რას ეწოდება კონსენსუსი?

- კონსენსუსი - გადაწყვეტილების მიღება კენჭისყრის გარეშე, თუ არც ერთი დელეგაცია ოფიციალურად წინააღმდეგი არ არის ამ გადაწყვეტილებისა.

3. გაერთიანებული ერების საერთაშორისო სასამართლო

- მართლმსაჯულების საერთაშორისო სასამართლო შედგება 15 მოსამართლისაგან, რომელთაც ცხრა წლის ვადით ერთმანეთისაგან დამოუკიდებლად ირჩევს გენერალური ასამბლეა და უშიშროების საბჭო. მოსამართლეებს ირჩევენ არა მოქალაქეობის გათვალისწინებით, ე.ი. პირველ რიგში, მხედველობაში მიიღება მათი მეცნიერული და პრაქტიკული კვალიფიკაცია, ავტორიტეტი.

არ შეიძლება ერთსა და იმავე ქვეყანას მართლმსაჯულების საერთაშორისო სასამართლოში ორი მოსამართლე ჰყავდეს.

საერთაშორისო სასამართლო გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის მთავარი სასამართლო ორგანოა, მისი წესდება ხელმოწერილ იქნა ორგანიზაციის წესდებასთან ერთად და მის განუყოფელ ნაწილს წარმოადგენს.

საერთაშორისო სასამართლო იხილავს მხოლოდ ისეთ საქმეებს სადაც მხარეებად წევრ-სახელმწიფოები გამოდიან/

ასევე, საერთაშორისო სასამართლო იძლევა საკონსულტაციო დასკვნებს, რომლისთვისაც მას შეიძლება მიმართოს მხოლოდ 5 ძირითადმა ორგანომ და 16 სპეციალიზირებულმა სააგენტომ. გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის უსიშროების დაბჭო და გენერალური ასამბლეა უფლებამოსილი არიან მართლმსაჯულების საერთაშორისო სასამართლოს საკონსულტაციო დასკვნა მოსთხოვონ ნებისმიერ სამართლებრივ საკითხთან დაკავშირებით, მაშინ, როდესაც სხვა ძირითადი ორგანოები მას მიმართავენ მხოლოდ „მათ საქმიანობისას წამოჭრილ სამართლებრივ საკითხებთან“ დაკავშირებით.

საერთაშორისო სასამართლო წარმოებაში მხოლოდ მაშინ ღებულობს საქმეს, თუ ორივე მოდავე მხარე თანახმაა იურისდიქციაზე. თუ ერთერთი მხარე უარს ამბობს ამ საქმის სასამართლოში გადაცემაზე, სასამართლო იურისდიქციაზე, მართლმსაჯულების საერთაშორისო სასამართლო სახელმწიფოთა სორის დავას ვერ განიხილავს.

დავის მხარეებისათვის სასამართლოს მიერ მიღებული გადაწყვეტილება შესასრულებლად სავალდებულოა, წინააღმდეგ შემთხვევაში მეორე მხარეს უფლება აქვს მიმართოს უშიშროების საბჭოს სასამართლოს გადაწყვეტილების ცხოვრებაში გატარების უზრუნველსაყოფად.

4. უშიშროების საბჭოში გადაწყვეტილების მიღების პროცედურა

- უშიშროების საბჭოს გადაწყვეტილებანი პროცედურულ საკითხებზე მიიღება ცხრა ხმით მაინც, მიუხედავად იმისა, თანახმაა ამაზე ხუთივე მუდმივი წევრი სახელმწიფო თუ არა. მაგრამ როდესაც განიხილება არაპროცედურული საკითხი, ამ შემთხვევაში აღნიშნული ცხრა ხმა უნდა შეიცავდეს მუდმივი წევრის დადებით ხმას. მხოლოდ იმ შემთხვევაში, როდესაც ვეტოს უფლების მქონდე სახელმწიფო მხარეა დავაში და ამ დავის გადაწყვეტა არ მოითხოვს საბჭოს მხრიდან შეიარაღებული ძალის გამოყენებას, კენჭისყრის დროს ეს მუდმივი წევრი მოვალეა თავი შეიკავოს, თუმცა ასეთ ვითარებაში მაინც საჭიროა ისევ ცხრა ხმა.

აღნიშნული წესი უშიშროების საბჭოს მუდმივ წევრ სახელმწიფოთა ერთმხრივობის პრინციპადაა აღიარებული და გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის საქმიანობის ქვაკუთხედს წარმოადგენს - მხოლოდ იმ შემთხვევაში, როდესაც ყველა დიდი სახელმწიფო სეთანხმებულად იმოქმედებს, მშვიდობა მართლაც ყოველგვარი საფრთხის გარეშე იქნება.

5. ვის აქვს სამხედრო ძალების გამოყენებაზე ნებართვის გაცემის უფლება?

- სამხედრო ძალების გამოყენებაზე ნებართვის გაცემის უფლება აქვს უშიშროების საბჭოს.

6. რა არის საჭირო გაეროს წევრობისათვის? და როგორ ხდება ორგანიზაციიდან გარიცხვა?

- გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის (გაერო) წევრებად მიღებიან მშვიდობის მოყვარე სახელმწიფოები, რომლებიც კისრულობენ წესდებით გათვალისწინებულ მოვალეობათა შესრულებას. ორგანიზაციის წევრად გახდომისათვის საჭიროა უშიშროების საბჭოს რეკომენდაცია - არანაკლებ ცხრა ხმისა (15 ხმიდან), მუდმივი წევრის ხმათა ჩათვლით და გენერალური ასამბლეის წევრთა ორი მესამედის გადაწყვეტილება.

აღნიშნული წესი უშიშროების საბჭოს მუდმივ წევრ სახელმწიფოთა ერთმხრივობის პრინციპადაა აღიარებული და გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის საქმიანობის

ქვაუთხედს წარმოადგენს - მხოლოდ იმ შემთხვევაში, როდესაც ყველა დიდი სახელმწიფო შეთანხმებულად იმოქმედებს, მშვიდობა მართლაც ყოველგვარი საფრთხის გარეშე იქნება.

წესდების დებულებათა სისტემატური დარღვევისათვის სახელმწიფო გაირიცხება ორგანიზაციის შემადგენლობიდან. გარიცხვა ხდება იმავე წესის გათვალისწინებით, რა წესითაც ხდება მიღება.

7. ვინ არიან უშიშროების საბჭოს წევრები - 5 მუდმივი და 10 არჩევადი წევრი?

- უშიშროების საბჭო შედგება თხუთმეტი წევრისაგან, რომელაგანაც ხუთი მუდმივი და ათი არჩევადი წევრი სახელმწიფოა. ხუთი მუდმივი წევრი გახლავთ - აშშ, რუსეთის ფედერაცია, დიდი ბრიტანეთი, ჩინეთი; ხოლო ათ დანარჩენ წევრს ირჩევს გენერალური ასამბლეა ორი წლის ვადით გეოგრაფიული რეგიონებისა და კანდიდატი სახელმწიფოების მიერ მშვიდობის დაცვაში სეტანილი წვლილის გათვალისწინებით. ყველა წევრი ერთდროულად არ გადაირჩევა ყოველწლიურად ირჩევა ხუთი ახალი წევრი.

8. ვინ ირჩევს გენერალურ მდივანს გაეროში ?

- გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის მთავარი თანამდებობის პირია გენერალური მდივანი, რომელსაც ხუთი წლის ვადით ირჩევს გენერალური ასამბლეა უშიშროების საბჭოს რეკომენდაციით და ამ შემთხვევაშიც მოქმედებს დიდ სახელმწიფოთა ერთმხრივობის პრინციპი.

9. ვინ იღებს ძალის გამოყენებაზე გადაწყვეტილებას?

ა) ნატო ბ) ევროსაბჭო გ) ორივე დ) არცერთი

12. გაეროში რამდენი ძირითადი ორგანოა?

- გაერთიანებული ერების ორგანიზაციაში გახლავთ ექვსი ძირითადი ორგანო, ესენია

1. გენერალური ასამბლეა; 2. უშიშროების საბჭო; 3. ეკონომიკური და სოციალური საბჭო;

4. მეურვეობის საბჭო; 5. საერთაშორისო სასამართლო; 6. სამდივნო;

თავი VI - საერთაშორისო კონფერენციები და ორგანიზაციები.

1. რას ეწოდება საერთაშორისო კონფერენცია?

- საერთაშორისო კონფერენცია ეწოდება ორი ან რამოდენიმე სახელმწიფოს წარმომადგენლების შეხვედრას ამა თუ იმ პოლიტიკური, ეკონომიკური და სხვა საკითხების განხილვისა და მათ თაობაზე შეთანხმების მიზნით.

2. რას ეწოდება კონსენსუსი?

- კონსენსუსი - გადაწყვეტილების მიღება კენჭისყრის გარეშე, თუ არც ერთი დელეგაცია ოფიციალურად წინააღმდეგი არ არის ამ გადაწყვეტილებისა.

3. გაერთიანებული ერების საერთაშორისო სასამართლო

- მართლმსაჯულების საერთაშორისო სასამართლო შედგება 15 მოსამართლისაგან, რომელთაც ცხრა წლის ვადით ერთმანეთისაგან დამოუკიდებლად ირჩევს გენერალური ასამბლეა და უშიშროების საბჭო. მოსამართლეებს ირჩევენ არა მოქალაქეობის გათვალისწინებით, ე.ი. პირველ რიგში, მხედველობაში მიიღება მათი მეცნიერული და პრაქტიკული კვალიფიკაცია, ავტორიტეტი.

არ შეიძლება ერთსა და იმავე ქვეყანას მართლმსაჯულების საერთაშორისო სასამართლოში ორი მოსამართლე ჰყავდეს.

საერთაშორისო სასამართლო გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის მთავარი სასამართლო ორგანოა, მისი წესდება ხელმოწერილ იქნა ორგანიზაციის წესდებასთან ერთად და მის განუყოფელ ნაწილს წარმოადგენს.

საერთაშორისო სასამართლო იხილავს მხოლოდ ისეთ საქმეებს სადაც მხარეებად წევრ-სახელმწიფოები გამოდიან/

ასევე, საერთაშორისო სასამართლო იძლევა საკონსულტაციო დასკვნებს, რომლისთვისაც მას შეიძლება მიმართოს მხოლოდ 5 ძირითადმა ორგანომ და 16 სპეციალიზირებულმა სააგენტომ. გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის უშიშროების დაბჭო და გენერალური ასამბლეა უფლებამოსილი არიან მართლმსაჯულების საერთაშორისო სასამართლოს საკონსულტაციო დასკვნა მოსთხოვონ ნებისმიერ სამართლებრივ საკითხთან დაკავშირებით, მაშინ, როდესაც სხვა ძირითადი ორგანოები მას მიმართავენ მხოლოდ „მათ საქმიანობისას წამოჭრილ სამართლებრივ საკითხებთან“ დაკავშირებით.

საერთაშორისო სასამართლო წარმოებაში მხოლოდ მაშინ ღებულობს საქმეს, თუ ორივე მოდავე მხარე თანახმაა იურისდიქციაზე. თუ ერთერთი მხარე უარს ამბობს ამ საქმის სასამართლოში გადაცემაზე, სასამართლო იურისდიქციაზე,

მართლმსაჯულების საერთაშორისო სასამართლო სახელმწიფოთა სორის დავას ვერ განიხილავს.

დავის მხარეებისათვის სასამართლოს მიერ მიღებული გადაწყვეტილება შესასრულებლად სავალდებულოა, წინააღმდეგ შემთხვევაში მეორე მხარეს უფლება აქვს მიმართოს უშიშროების საბჭოს სასამართლოს გადაწყვეტილების ცხოვრებაში გატარების უზრუნველსაყოფად.

4. უშიშროების საბჭოში გადაწყვეტილების მიღების პროცედურა

- უშიშროების საბჭოს გადაწყვეტილებანი პროცედურულ საკითხებზე მიიღება ცხრა ხმით მაინც, მიუხედავად იმისა, თანახმაა ამაზე ხუთივე მუდმივი წევრი სახელმწიფო თუ არა. მაგრამ როდესაც განიხილება არაპროცედურული საკითხი, ამ შემთხვევაში აღნიშნული ცხრა ხმა უნდა შეიცავდეს მუდმივი წევრის დადებით ხმას. მხოლოდ იმ შემთხვევაში, როდესაც ვეტოს უფლების მქონდე სახელმწიფო მხარეა დავაში და ამ დავის გადაწყვეტა არ მოითხოვს საბჭოს მხრიდან შეიარაღებული ძალის გამოყენებას, კენჭისყრის დროს ეს მუდმივი წევრი მოვალეა თავი შეიკავოს, თუმცა ასეთ ვითარებაში მაინც საჭიროა ისევ ცხრა ხმა.

აღნიშნული წესი უშიშროების საბჭოს მუდმივ წევრ სახელმწიფოთა ერთმხრივობის პრინციპადაა აღიარებული და გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის საქმიანობის ქვაუთხედს წარმოადგენს - მხოლოდ იმ შემთხვევაში, როდესაც ყველა დიდი სახელმწიფო სეთანხმებულად იმოქმედებს, მშვიდობა მართლაც ყოველგვარი საფრთხის გარეშე იქნება.

5. ვის აქვს სამხედრო ძალების გამოყენებაზე ნებართვის გაცემის უფლება?

- სამხედრო ძალების გამოყენებაზე ნებართვის გაცემის უფლება აქვს უშიშროების საბჭოს.

6. რა არის საჭირო გაეროს წევრობისათვის? და როგორ ხდება ორგანიზაციიდან გარიცხვა?

- გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის (გაერო) წევრებად მიღებიან მშვიდობის მოყვარე სახელმწიფოები, რომლებიც კისრულობენ წესდებით გათვალისწინებულ მოვალეობათა შესრულებას. ორგანიზაციის წევრად გახდომისათვის საჭიროა უშიშროების საბჭოს რეკომენდაცია - არანაკლებ ცხრა ხმისა (15 ხმიდან), მუდმივი წევრის ხმათა ჩათვლით და გენერალური ასამბლეის წევრთა ორი მესამედის გადაწყვეტილება.

აღნიშნული წესი უშიშროების საბჭოს მუდმივ წევრ სახელმწიფოთა ერთმხრივობის პრინციპადაა აღიარებული და გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის საქმიანობის ქვაკუთხედს წარმოადგენს - მხოლოდ იმ შემთხვევაში, როდესაც ყველა დიდი სახელმწიფო შეთანხმებულად იმოქმედებს, მშვიდობა მართლაც ყოველგვარი საფრთხის გარეშე იქნება.

წესდების დებულებათა სისტემატური დარღვევისათვის სახელმწიფო გაირიცხება ორგანიზაციის შემადგენლობიდან. გარიცხვა ხდება იმავე წესის გათვალისწინებით, რა წესითაც ხდება მიღება.

7. ვინ არიან უშიშროების საბჭოს წევრები - 5 მუდმივი და 10 არჩევადი წევრი?

- უშიშროების საბჭო შედგება თხუთმეტი წევრისაგან, რომელაგანაც ხუთი მუდმივი და ათი არჩევადი წევრი სახელმწიფოა. ხუთი მუდმივი წევრი გახლავთ - აშშ, რუსეთის ფედერაცია, დიდი ბრიტანეთი, ჩინეთი; ხოლო ათ დანარჩენ წევრს ირჩევს გენერალური ასამბლეა ორი წლის ვადით გეოგრაფიული რეგიონებისა და კანდიდატი სახელმწიფოების მიერ მშვიდობის დაცვაში სეტანილი წვლილის გათვალისწინებით. ყველა წევრი ერთდროულად არ გადაირჩევა ყოველწლიურად ირჩევა ხუთი ახალი წევრი.

8. ვინ ირჩევს გენერალურ მდივანს გაეროში ?

- გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის მთავარი თანამდებობის პირია გენერალური მდივანი, რომელსაც ხუთი წლის ვადით ირჩევს გენერალური ასამბლეა უშიშროების საბჭოს რეკომენდაციით და ამ შემთხვევაშიც მოქმედებს დიდ სახელმწიფოთა ერთმხრივობის პრინციპი.

9. ვინ იღებს ძალის გამოყენებაზე გადაწყვეტილებას?

ა) ნატო ბ) ევროსაბჭო გ) ორივე დ) არცერთი

11. უშიშროების მუდმივი საბჭოს უფლებამოსილებები

-

12. გაეროში რამდენი ძირითადი ორგანოა?

- გაერთიანებული ერების ორგანიზაციაში გახლავთ ექვსი ძირითადი ორგანო, ესენია

1. გენერალური ასამბლეა; 2. უშიშროების საბჭო; 3. ეკონომიკური და სოციალური საბჭო;

4. მეურვეობის საბჭო; 5. საერთაშორისო სასამართლო; 6. სამდივნო;

თავი VII - დიპლომატიური და საკონსულო სამართალი

1. რას ეწოდება დიპლომატია?

- საერთაშორისო სამართლის სუბიექტი - თავისი საგარეო ფუნქციების განხორციელებისას მიმართავს გარკვეულ ხერხებსა და ფორმებს, რომელთა მიზანია საგარეო პოლიტიკის ამოცანების მშვიდობიანი გზით გადაწყვეტა. სახელმწიფოს ამ სახის საქმიანობას დიპლომატია ეწოდება.

2. დიპლომატიის დანიშვნა

- დიპლომატიური წევრის დანიშვნა და გამოწვევა სპეციალური წესის დაცვით უნდა ხდებოდეს. დიპლომატიური წარმომადგენლობის მეთაურის კანდიდატურა შეთანხმებულ უნდა იქნეს ადგილსამყოფელი სახელმწიფოს სათანადო ორგანოებთან. მხოლოდ მისი თანხმობის ანუ აგრემანის მიღებისას მთავრდება სახელმწიფოს ორგანოები საბოლოოდ აფორმებენ დიპლომატიის გაგზავნის საკითხებს.

უცხო სახელმწიფო უფლებამოსილია პირდაპირ თქვას უარი აგრემანის მიცემაზე ან ხელოვნურად იმდენად დააყოვნოს (თვე ან მეტი) პასუხი, რომ მეორე სახელმწიფოსათვის ნათელი გახდება მისი უარყოფითი პოზიცია. არც ერთი სახელმწიფო მოვალე არ არის დაასაბუთოს აგრემანის მიუცემლობის მიზეზები, ეს მისი სუვერენული უფლებაა.

აგრემანის მიღებისთანავე სათანადო ხელისუფლების ორგანო გამოსცემს სესაბამის აქტს წარმომადგენლის დანიშვნის შესახებ. ელჩებს და დესპანებს მიეცემათ მეთაურის მიერ ხელმოწერილი რწმუნების სიგელები, რომლებიც მოწმდება საგარეო საქმეთა მინისტრის მიერ. საქმეთა რწმუნებულს მიეცემა საგარეო საქმეთა მინისტრის მიერ ხელმოწერილი რწმუნების წერილი. რწმუნების სიგელები იგზავნება უცხო სახელმწიფოს მეთაურის სახელზე. რწმუნების წერილი - საგარეო საქმეთა მინისტრის სახელზე.

ადგილსამყოფელ სახელმწიფოში ჩასვლისთანავე დიპლომატიური წარმომადგენლობის მეთაურმა უნდა წარადგინოს თავისი რწმუნების დოკუმენტი იმ წესის დაცვით, რომელიც მიღებულია ამ სახელმწიფოში.

დიპლომატიური წარმომადგენლობის რიგით წევრებს ნისნავს მაკრედიტირებელი სახელმწიფო, აგრემანის მოუთხოვნელად. ადგილსამყოფელი სახელმწიფო უფლებამოსილია დაიწუნოს დანიშნული პირი

3. დიპლომატის გამოწვევა.

დიპლომატის მისიის შეწყვეტა შეიძლება გამოწვეული იყოს სხვადასხვა მიზეზით, ესენია:

ა. დიპლომატის გამოწვევა მაკრედიტირებელი სახელმწიფოს მიერ მისი ავადმყოფობის ან პენსიაზე გასვლის, პირადი თხოვნის, დაკისრებული ამოცანის შესრულების, სხვა სამუსაოზე გადაყვანის გამო და ა.შ. ამ შემთხვევაში, ახალ ელჩს თავს რწმუნების სიგელთან ერთად მიაქვს ყოფილი ელიჩის გამწვევის სიგელი, რომელსაც ყოფილი წარმომადგენელი აბარებს ადგილსამყოფელი სახელმწიფოს სათანადო ორგანოს.

ბ. ადგილსამყოფელ სახელმწიფოს უფლება აქვს მოითხოვოს მაკრედიტირებელი მთავრობისაგან ამა თუ იმ დიპლომატიური აგენტების გამოწვევა ან წარმომადგენლობის სემადგენლობის რომელიმე თანამშრომლის გადაყენება და სამშობლოში გამოთხოვა.

პირველ შემთხვევაში დიპლომატიური აგენტი „პრესონა ნონ გრატად“ ანუ „არასასურველ პიროვნებად“ ცხადდება. მეორე შემთხვევაში წარმომადგენლობის თანამშრომელი „მიუღებელ პიროვნებად“ იწოდება, რადგან მას დიპლომატიური რანგი არ გააჩნია. ადგილსამყოფელი სახელმწიფოს ასეთი აქტი სეიძლება არც იყოს მოტივირებული, სამაგიეროდ მაკრედიტირებელმა სახელმწიფომ მაშინვე უნდა გამოითხოვოს თავისი წარმომადგენლობის თანამშრომელი, თუ ეს არ მოხდება, ადგილსამყოფელი სახელმწიფოს მთავრობას შეუზღია უარი განაცხადოს მისთვის არასასურველი ანუ მიურებელი პიროვნების წარმომადგენლობის თანამშრომლად ცნობაზე და ძალით გააძევოს კიდეც ქვეყნიდან. დიპლომატიური აგენტის პერსონა ნონ გრატად გამოცხადების მიზეზებია, ძირითადად ჯაშუშობა, ქვეყნის საშინაო საქმეებში ჩარევა, მემამოხეთა მხარდაწერა და სხვა რამე სახით, სახელმწიფოს ან მთავრობის პოლიტიკის უხეში კრიტიკა და ა.შ.

გ. იშვიათ შემთხვევაში დიპლომატიური წარმომადგენლის მსია მთავრდება დიპლომატიურ ურთიერთობათა გაწყვეტის გამო, რაც ან ომის გამოცხადებით, ან სახელმწიფოებს შორის პოლიტიკური ურთიერთობების მკვეთრი გაუარესებით

გამოიწვევა. ამ შემთხვევაში სახლსი ბრუნდება დიპლომატიური წარმომადგენლობის მთელი შემადგენლობა.

დ. მაკრედიტირებელი სახელმწიფოს, როგორ საერთაშორისო სამართლის სუბიექტის არსებობის შეწყვეტის შემთხვევაში უქმდება მისი დიპლომატიური წარმომადგენლების უფლებამოსილებად.

ე. მაკრედიტებელ სახელმწიფოში რადიკალური სოციალური ცვლილებების დროს, რასაც პოლიტიკური რეჟიმის ან სახელმწიფო წყობის მთლიანად შეცვლა მოჰყვება, ახალ მთავრობას შეუძლია გადასინჯოს დიპლომატიურ წარმომადგენლობათა შემადგენლობა და გამოიწვიოს არასასურველი პირები, ან პირიქით, განაახლოს მისი უფლებამოსილება.

ვ. დიპლომატიური აგენტების მიერ მაკრედიტირებელ სახელმწიფოსთან კავშირის გაწყვეტისა და მისი ადგილსამყოფელი ან სხვა უცხო სახელმწიფოში თავშეფარების ფაქტები.

4. დიპლომატიის რანგები

- დიპლომატიური რანგებია:

საგანგებო და სრულუფლებიანი ელჩი

საგანგებო და სრულუფლებიანი დესპანი

უფროსი მრცველი

მრჩველი

უმცროსი მრცველი

პირველი მდივანი

მეორე მდივანი

მესამე მდივანი

ატაშე

ხსენებულტაგან პირველ ორ რანგს ანიჭებს საქართველოს პრეზიდენტი-საგარეო საქმეთა მინისტრის წარდგინებით. რანგებს ძირითადად საუწყებო ხასიათი აქვს და

ენიჭება როგორც საელჩოების და სხვა წარმომადგენლობათა დიპლომატიურ პრესონალს, ასევე საგარეო საქმეთა სამინისტროს მუშაკებს.

5. დიპლომატიური კლასები და როგორ ინიშნებიან ისინი

- ვენის 1961 წლის კონვენციის მე-14 მუხლი ჩამოთვლის დიპლომატიურ წარმომადგენელთა მეთაურის სამ კლასს:

ა. ელჩებისა და ნუნციების კლასი;

ბ. დესპანებისა და ინტერნუნციების კლასი;

გ. საქმეთა რწმუნებულების კლასი;

პირველი ორი კლასის წარმომადგენლები იგზავნება სახელმწიფოს მეთაურის მიერ უცხო სახელმწიფოების მეთაურთან, ხოლო საქმეთა რწმუნებულნი - საგარეო საქმეთა მინისტრის მიერ შესაბამის მინისტრთან.

უფლებრივი მდგომარეობისთვისაზრისით სამივე კლასის დიპლომატები თანასწორუფლებიანები არიან და რაიმე დისკრიმინაცია რომელიმე კლასის მიმართ დაუშვებელია. მხოლოდ უფროსობისა და სიპლომატიური ეტიკეტის სფეროში კლასები, მრავალსაუკუნოვანი ტრადიციის შესაბამისა, ასრულებენ მარეგულირებელ როლს, რაც სრულებით არ ლახავს სახელმწიფოთა სუვერენულ უფლებებს.

საკითხი იმის შესახებ, თუ რა კლასის დიპლომატი უნდა ჩადგეს დიპლომატიური წარმომადგენლობის სათავეში, წყდება მააკრედიტირებული და ადგილსამყოფელი სახელმწიფოების სეთანხმებით. როგორც წესი, დიპლომატიის რანგი სეესაბამება იმ კლასს, რომელიც მას მიენიჭა საზღვარგარეთ გაგზავნისას, მაგრამ დასაშვებია გამონაკლისებიც.

6. როდის არ სარგებლობს დიპლომატიური აგენტი იმუნიტეტით?

- რა სახის მართლსაწინააღმდეგო ქმედებაც არ უნდა ჩაიდინოს დიპლომატიურმა აგენტმა იგი არ ექვემდებარება ადგილობრივ კანონებს და მას არ შეიძლება მოეთხოვოს პასუხი ადგილსანყოფელი სახელმწიფო იურისდიქციის ფარგლებში, მაგრამ სამოქალაქო და ადმინისტრაციულ იურისდიქციის სფეროში დიპლომატიური წარმომადგენელი ან სხვა აგენტი ექვემდებარება ადგილობრივ კანონებს შემდეგ შემთხვევებში:

ა. თუ აღძრულია სარჩელი ადგილსამყოფელ სახელმწიფოში მყოფი დიპლომატიური აგენტის კერძო საკუთრებაში მყოფი უძრავი ქონების თაობაზე.

ბ. თუ აღძრულია სარცელი დიპლომატიური აგენტის მიერ წარმოებულ პროფესიულ ან კომერციულ საქმიანობასთან დაკავსირებით, რომელსაც იგი ადგილსამყოფელ სამყოფელში ეწევა თავისი ოფიციალური ფუნქციების ფარგლებს გარეშე.

გ. თუ აღძრულია სარჩელი დიპლომატიური აგენტის მიერ მემკვიდრეობის მიცემისა და სხვა სამემკვიდრეო საკითხებთან დაკავშირებით.

7. რა ჰქვია დიპლომატის გაწვევაზე თანხმობას?

- დიპლომატის გაწვევაზე თანხმობას ეწოდება აგრემანი.

8. რომელი არაა დიპლომატიური რანგის მქონე?

ა. დესპანი; ბ. მდივანი; გ. კონსული; დ. ატაშე;

9. დიპლომატიური წარმომადგენლობის პირადი შემადგენლობა

- დიპლომატიური წარმომადგენლობის პირადი შემადგენლობა სამ ჯგუფად იყოფა, ისინი ერთმანეთისაგან სესასრულებელი სამუშაოს ხასიათის მიხედვით განსხვავდებიან:

ა. დიპლომატიურ პერსონალს. წარმომადგენლობაში, მისი მეთაურის გარდა, მიეკუთვნება, ყველა მუსაკი, რომელსაც დიპლომატიური რანგი გააჩნია, აღსანიშნავია, რომ ჩვეულებრივი სიპლომატიური ატაშეს გარდა, რომელიც ყველაზე დაბალ რანგს წარმოადგენს, არსებობს ე.წ. სპეციალიზირებული ატასეების ინსტიტუტი. სამოქალაქო ატასეები დიპლომატიური რანგის მქონდე პირებია და ხშირად მეურნეობის რომელიმე დარგის სპეციალისტებია, სამხედრო ატაშეები - გენერლები, ადმირლები და მოქმედი სამსახურის სხვა ოფიცრები, მაღალი დიპლომატიური რანგის პირს უთანაბრდებიან და პირველ მდივანზე ერთი საფეხურით მაღლა დგანან წარმომადგენლობაში.

ბ. ტექნიკურ პერსონალს მიეკუთვნებიან კანცელარიის მუსაკები, ბუღალტრები, თარჯიმნები, მეშიფრეები, მემანქანები და ა.შ.

გ. მომსახურე პერსონალს მიეკუთვნებიან მძღოლები, შიკრიგები, ლიფტიორები, შვეიცრები და ამ სახის სამუსაოს სხვა შემსრულებლები.

ორი უკანასკნელი ჯგუფის პერსონალი საელჩოს არაოფიციალურ სემადგენლობაში სედის და დამხმარე როლს ასრულებს.

10. რომელი არაა დიპლომატიური რანგის მქონე?

ა) საგანგებო და სრულუფლებიანი დესპანი; ბ) მდივანი; გ) კონსული; დ) ატაშე;

11. როდის არ ვრცელდება კონსულზე იმუნიტეტი?

- კონსულზე არ ვრცელდება იმუნიტეტი, როდესაც ის ჩაიდენს განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულს.

12. ვინ არის კონსული?

- კონსული არის პირი, დანიშნული ერთი სახელმწიფოს მიერ მეორე სახელმწიფოს ზუსტად განსაზღვრულ პუნქტში (ნავსადგური, სავაჭრო ცენტრი და ა.შ.) ამ არეში თავისი სახელმწიფოს, მისი იურიდიული და ფიზიკური პირების ეკონომიკური, იურიდიული და სხვა ინტერესების დაცვისათვის.

13. რა შეიძლება იყოს კონსულის გადაყენების საფუძველი?

კონსულის გადაყენების საფუძველი შეიძლება გახდეს:

ა. კონსულის გადადგომა;

ბ. კონსულის გამოწვევა მისი სახელმწიფოს მიერ პირადი თხოვნის, პენსიაზე გასვლისა და სხვა მიზეზების გამო;

გ. ადგილსამყოფელი სახელმწიფო აცხადებს კონსულს „პერსონა ნონ გრატად“;

დ. საკონსულო ოლქში ყველა საკონსულოს დახურვა სახელმწიფოთა ურთიერთსეთანხმების ძალით;

ე. სახელმწიფოთა შორის ურთიერთობის გაუარესების ან ომის დაწყებასთან დაკავშირებით;

14. რას ნიშნავს იმუნიტეტი?

- იმუნიტეტი ანუ შეუვალობა გულისხმობს დიპლომატის ამოღებას ადგილობრივი იურისდიქციის კომპეტენციიდან;

15. რას ნიშნავს პრივილეგია?

- პრივილეგია დიპლომატიურ წარმომადგენელს ანიჭებს გარკვეულს უპირატესობას.

16. კონსულის იმუნიტეტები

- ა. კონსულის საქმიანობა, რომელიც საკონსულო ფუნქციების შესრულებასთან არაა დაკავსირებული ადგილსამყოფელი სახელმწიფოს იურისდიქციას ექვემდებარება, მაგრამ მისი დაკავება ან დაპატიმრება დაიშვება მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ მას დევნიან მძიმე დანაშაულის ჩადენისათვის, ან როცა უნდა აღსრულდეს კანონიერ ძალაში შესული სასამართლო განაჩენი;

ბ. მაშინ, როდესაც კონსული ასრულებს თავის ოფიციალურ ფუნქციებს და სარგებლობ იმუნიტეტით ადგილსამყოფელი სახელმწიფოს ყველა სახის (სისხლის, სამოქალაქო, ადმინისტრაციული სამართლის) იურისდიქციიდან, იგი პასუხისმგებელია იმ ზარალის ანაზრაურების სარჩელზე, რაც საგზაო-სატრანსპორტო შემთხვევითაა გამოწვეული

გ. კონსულს არა აქვს უფლება უარი თქვას მოწმის ჩვენების მიცემაზე, თუ საკითხი დაკავშირებული არ არის მისი სამსახურეობრივი მოვალეობის აღსრულებასთან. მაგრამ თუ კონსული უარს აცხადებს მოწმის ჩვენების მიცემაზე, მის მიმართ არ სეიზლება იძულებითი ზომების გამოყენება;

დ. ჩხრეკისაგან თავისუფლდება მხოლოდ კონსულის სამსახურეობრივი ფართობი, შენობა, ხელსეუფებლობით სარგებლობს მხოლოდ კონსულის სამსახურეობრივი მიწერ-მოწერა, არქივი, რომელიც კერძო კორესპონდენციისაგან და სხვა დოკუმენტებისაგან განცალკევებით უნდა ინახებოდეს.

17. კონსულის დანიშვნის წესი

- ყოველი სახელმწიფო თვით განსაზღვრავს რომელი მისი ორგანო ნიშნავს და დებულობს კონსულებს. როგორც წესი, ეს უფლება სახელმწიფოს მეთაურს ან საგარეო საქმეთა მინისტრს ეკუთვნის.

ისევე როგორც დიპლომატიური წარმომადგენლის დანიშვნის დროს, კონსულის კანდიდატურის შერჩევისას ითხოვენ ადგილსამყოფელი სახელმწიფოსაგან აგრემანს, რის შემდეგაც ამა თუ იმ პირს საბოლოოს აფორმებენ თანამდებობაზე და აღჭურავენ სათანადო დოკუმენტებით. საბუტს, რომელიც ადასტურებს პირის კონსულის თანამდებობაზე დანიშვნას, განსაზღვრავს საკონსულო ოლქის ფარგლებსა და საკონსულოს ადგილსამყოფელს პატენტი ეწოდება.

ადგილსამყოფელ სახელმწიფოში ჩასვლისთანავე კონსული წარადგენს თავის პატენტს სათანადო ორგანოში, რომელიც თავის მხრივ აძლევს მას ნებართვას - ეკზეკვატურად - სეუდგეს კონსულის მოვალეობის შესრულებას. საკონსულოს დანარჩენ წევრებს ეკზეკვატურა არ სჭირდებათ. დიპლომატიური წარმომადგენლობაში შემავალი საკონსულო განყოფილების გამგეს არ სჭირდება ეკზეკვატურა, რადგან იგი წარმომადგენლობის მუსაკად ითვლება. ეკზეკვატურის მიცემის დრე და საათი განსაზღვრავს კონსულის უფროსობას საკონსულო კორპუსში.

38. მოსახლეობა და საერთაშორისო სამართალი

საერთაშორისო სამართალში მოსახლეობის ქვეშ იგულისხმება გარკვეული სახელმწიფოს ტერიტორიაზე მცხოვრები და მის იურისდიქციას დაქვემდებარებული ყველა ადამიანის კრებადობა. ეს კრებადობა არ არის ერთიანი. იგი რამდენიმე კატეგორიისაგან შედგება. ეს კატეგორიები შემდეგია:

- 1) კონკრეტული სახელმწიფოს მოქალაქეები
- 2) ორი მოქალაქეობის მქონე პირები
- 3) უცხოელი მოქალაქეები
- 4) მოქალაქეობის არმქონე პირები

მოსახლეობის უფლებრივი მდგომარეობის განსაზღვრა ყოველი სახელმწიფოს სუვერენული უფლებაა. მიუხედავად იმისა, რომ მოსახლეობის უფლებრივი მდგომარეობის მოწესრიგების პრობლემა შიდასახელმწიფოებრივი სამართლის კომპეტენციაში შედის, სახელმწიფოთშორისი ურთიერთობის პრაქტიკამ შეიმუშავა მთელი რიგი საერთაშორისო-სამართლებრივი ნორმები, რომლებიც მოსახლეობის სხვადასხვა კატეგორიებს ეხებათ. კაცობრიობის განვითარების დღევანდელმა დონემ ისეთ საფეხურს მიაღწია, როდესაც შეუძლებელია ცალხმრივად მოწესრიგდეს მოქალაქეების უფლებრივი რეჟიმი.

აი რატომ არის თანამედროვე საერთაშორისო სამართალი მდიდარი ნორმებით, რომლებიც განსაზღვრავენ როგორც მოსახლეობის უფლებრივი მდგომარეობის ზოგად პრინციპებს, ასევე მისი კონკრეტული ჯგუფების რეჟიმსაც. ამ ნორმების მთავარი მიზანია სახელმწიფოებს შორის ეკონომიკური და სოციალური

თანამშრომლობის განმტკიცება - გაფართოება. ეს ნორმები შეიქმნა სუვერენული სახელმწიფოების ნებათა ურთიერთშეთანხმების საფუძველზე, საერთაშორისო სამართლის ძირითად პრინციპებზე დაყრდნობით.

39. ადამიანის უფლებათა საერთაშორისო სამართლის ცნება და შინაარსი. ადამიანის უფლებათა დაცვის ძირითადი საერთაშორისო აქტები

40. ადამიანის უფლებათა დაცვის საყოველთაო და რეგიონალური საერთაშორისო ორგანოები (ორგანიზაციები)

41. ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა დაცვის ევროპული კონვენცია

საერთაშორისო ხელშეკრულება, რომელიც მიღებულია რომში 1950 წლის 4 ნოემბერს და ძალაში შევიდა 1953 წლის 3 სექტემბერს. კონვენცია ითვალისწინებს რიგ უფლებასა და თავისუფლებას, მათ შორის სიცოცხლის უფლებას, წამების, მონობისა და იძულებითი სამუშაოს აკრძალვას, სიცოცხლისა და უსაფრთხოების უფლებას და სხვა.

კონვენციაში განმტკიცებული ვალდებულებების ეფექტურ შესრულებაზე ზედამხედველობის განხორციელებისათვის შექმნილია ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო, რომელშიც წარმოდგენილია ყველა წევრი სახელმწიფო.

კონვენციის მონაწილე თითოეულ სახელმწიფოს შეუძლია მიმართოს სასამართლოს კონვენციის სხვა მონაწილე სახელმწიფოს მიერ კონვენციის დებულებათა დარღვევის შესახებ.

სასამართლო ასევე უფლებამოსილია განსახილველად საჩივრები მიიღოს კერძო პირის, არასამთავრობო ორგანიზაციის ან პირთა ჯგუფისაგან, კონვენციის მონაწილე სახელმწიფოების მიერ მათი უფლებების დარღვევის შესახებ. სასამართლო ასევე უფლებამოსილია გამოიტანოს საკონსულტაციო დასკვნა კონვენციის და მისი ოქმების განმტკიცების საკითხებზე.

სასამართლო განსახილველად იღებს მხოლოდ იმ საჩივრებს, რომლებიც აკმაყოფილებს კონვენციით დადგენილ მოთხოვნებს. სასამართლო მიუღებლად ჩათვლის საჩივარს, თუ პირის, არასამთავრობო ორგანიზაციის ან პირთა ჯგუფის მიერ არ არის ამოწურული თავისი უფლებების დაცვის შიდასახელმწიფოებრივი საშუალებები; ხელისუფლების შესაბამისი ორგანოების საბოლოო გადაწყვეტილების შემდგომ 6 თვეზე მეტია გასული; საჩივარი ანონიმურია; იგი უკვე განიხილებოდა

სასამართლოს მიერ ან სხვა საერთაშორისო ორგანოს მიერ; შეუთავსებელია კონვენციის დებულებებთან;

იმ შემთხვევაში, თუ საჩივარი გამოცხადებულია მისაღებად, სასამართლო იღებს ზომებს საქმის დაინტერესებულ მხარეებს შორის მეგობრული გზით გადაწყვეტისათვის. მხარეებს შორის დავის მეგობრული გზით გადაწყვეტის შემთხვევაში შესაბამისი სახელმწიფო ფინანსურ კომპენსაციას უხდის ადამიანის უფლებათა დარღვევის მსხვერპლს, ხოლო რიგ შემთხვევაში, სახელმწიფოს ცვლილებებიც კი შეაქვს თავის კანონმდებლობაში.

იმ შემთხვევაში, თუ მეგობრული გზით მხარეებს შორის შეთანხმება არ იქნა მიღწეული, სასამართლო განიხილავს საჩივარს და გამოაქვს საბოლოო განაჩენი.

საჩივრების განხილვის მიზნით სასამართლოში შექმნილია სამი მოსამართლისაგან შემდგარი კომიტეტები, შვიდი მოსამართლისაგან შემდგარი პალატები და ჩვიდმეტი მოსამართლისაგან შემდგარი დიდი პალატა.

საკითხს, მისაღებია თუ არა საჩივარი, განიხილავს სამი მოსამართლისაგან შემდგარი კომიტეტები. დიდი პალატა განიხილავს განსაკუთრებით სერიოზულ საკითხებს და ასევე იმ საკითხებს, რომლებიც გადაეცემა მას მოდავე მხარეების მოთხოვნის საფუძველზე.

ადამიანის უფლებათა ევროპის სასამართლოს განაჩენი იურიდიულად სავალდებულოა სახელმწიფოებისათვის. სასამართლოს განაჩენის შესრულებაზე ზედამხედველობას ახორციელებს ევროპის საბჭოს მინისტრთა კომიტეტი.

42. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო (სტრუქტურა, კომპეტენცია)

43. დამნაშავეთა გადაცემა და თავშესაფრის უფლება

სახელმწიფო, რომლის ტერიტორიაზე იმყოფება დამნაშავე, გადასცემს მას მეორე სახელმწიფოს, რომელიც ითხოვს ამ პირს სისხლის სამართალში მიცემის ან უკვე გამოტანილი განაჩენის აღსრულების მიზნით.

სახელმწიფოები იყოფა ორ ჯგუფად - ერთნი გადასცემენ დამნაშავეს მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ მათ აკავშირებთ მთხოვნელ სახელმწიფოსთან ხელშეკრულება გადაცემის შესახებ, რომელიც ჩამოთვლის რა სახის დანაშაული ექვემდებარება გადაცემის საწყისებს. სახელმწიფოთა მეორე ჯგუფი არ თვლის ხელშეკრულების

არსებობას აუცილებელ ფაქტორად და გადასცემს დამნაშავეს თავის კანონმდებლობაში არსებული დებულების მიხედვით.

თავშესაფრის უფლების ქვეშ იგულისხმება თავის ქვეყანაში პოლიტიკური საქმიანობისათვის დევნილი უცხოელის უფლება - შეაფაროს თავი სხვა სახელმწიფო და არ იქნეს დაბრუნებული. ამ უფლებებით მხოლოდ პოლიტიკური ემიგრანტები სარგებლობენ.

ყოველი სახელმწიფო თვითონ წყვეტს ვის და როგორ მიეცემა თავშესაფრის უფლება. განასხვავებენ თავშესაფრის ორ ფორმას - **ტერიტორიულ და დიპლომატიურ თავშესაფარს**. პირველი ფორმა შეადგენს პირის უფლებას მოვთხოვოს უცხოეთის სახელმწიფოში თავშესაფარი. თანამედროვე საერთაშორისო სამართალი კრძალავს თავშესაფრის მინიჭებას ისეთი პირებისათვის, რომელთა მიმართ არსებობს სერიოზული საფუძველი ჩათვალონ ისინი სამხედრო დანაშაულისა და კაცობრიობის წინააღმდეგ დანაშაულის ჩამდენ პირებად.

დიპლომატიური თავშესაფრის ქვეშ იგულისხმება თავშესაფრის მიცემა პირისათვის დიპლომატიურ ან საკონსულო წარმომადგენლობის ტერიტორიაზე, სამხედრო საზღვაო ან საჰაერო ხომალდზე, სამხედრო ბაზის ტერიტორიაზე.

45. სახელმწიფო ტერიტორიის ცნება და სამართლებრივი რეჟიმი

სახელმწიფო ტერიტორია არის დედამიწის ზედაპირის ის ნაწილი, რომელიც მოცემული სახელმწიფოს სუვერენიტეტის ქვეშ იმყოფება. სახელმწიფო ტერიტორიის ფარგლებში საჯარო ხელისუფლება სხვა სახელმწიფოებისაგან დამოუკიდებლად განაგებს თავის ტერიტორიას, არა მარტო პოლიტიკურ სფეროში, არამედ აქტიურად იყენებს მას ეკონომიკურ სფეროშიც. ყველა ქვეყნის სახელმწიფო ტერიტორია არა მარტო საჯარო ხელისუფლების მოქმედების სივრცითი ზღვარია, არამედ მისი საჯარო საქმიანობის ობიექტიც, რომლის მიმართ სახელმწიფოს სრული განკარგვის უფლება გააჩნია.

46. საზღვრების დადაგენის წესები

ხაზს, რომელიც მოცემული სახელმწიფოს ტერიტორიის ფარგლებს საზღვრავს, სახელმწიფო საზღვარი ეწოდება.

საზღვრები შეიძლება იყოს სხვადასხვა სახის:

ა) **ოროგრაფიული საზღვრები** - გაიყვანება ადგილობრივი რელიეფის გათვალისწინებით

ბ) **გეომეტრიული საზღვრები** - წარმოადგენს ერთ წერტილიდან მეორე წერილამდე გაყვანის სწორ ხაზს.

გ) **ასტრონომიული საზღვრები** - გაიყვანება მერიდიანების ან პარალელების გასწვრივ.

საზღვრები ორი მოსაზღვრე სახელმწიფოს შეთანხმებით გაიყვანება. ხელშეკრულება ზუსტად განსაზღვრავს მომავალი საზღვრების მიმართულებას, დართული რუკა ასახავს ამ შეთანხმებას. ამ სტადიას **დემილიტაცია** ეწოდება. ადგილზე საზღვრის გაყვანას - **დემარკაციას** - ორივე სახელმწიფოს მიერ შექმნილი სპეციალური კომისიები ახორციელებენ. უკვე არსებული საზღვრის შემოწმებას, სასაზღვრო ნიშნების აღდგენას ან დამატებას **რედემარკაცია** ეწოდება.

თუ საზღვარი სანაოსნო მდინარეზე გადის, ფარვატერის მიხედვით გაიყვანება. იგი ხშირად არ ემთხვევა ხაზს, რომელიც ზუსტად მდინარის შუაში გადის. მდინარის შუაში საზღვარი გაყავთ მხოლოდ ნაოსნობისათვის უვარგის მდინარეზე, სასაზღვრო ტბებზე, საზღვარზე ან ტბის შუაში, ანდა სახმელეთო ტერიტორიის ყველაზე უფრო გამოშვებულ ორ წერტილს შორის.

47. სახელმწიფოთა ტერიტორია და ტერიტორიული უზენაესობა

ყოველი სახელმწიფოს ტერიტორია შემდეგი აუცილებელი ელემენტებისაგან შედგება:¹

ხმელეთი - მოცემული სახელმწიფოს საზღვრებში მდებარე სახმელეთო ზედაპირია, მისი წიაღი, სავალდებულო არ არის, რომ სახელმწიფო ტერიტორია ხმელეთის მთლიან მონაკვეთს წარმოადგენდეს. იგი შეიძლება შედგებოდეს კუნძულებისაგან (დიდი ბრიტანეთი, ინდონეზია) ან რამდენიმე სახმელეთო ნაწილისაგან (კანადა ჰყოფს შტატ ალიასკას აშშ-ს ძირითადი ნაწილისაგან). სახმელეთო ტერიტორიას მიეკუთვნება აგრეთვე მოცემული სახელმწიფოს საზღვრებში მდებარე მდინარეების, ტბების და ზღვების ფსკერი, მისი წიაღისეული სიმდიდრენი.

საწყალო ტერიტორია - მოიცავს მოცემული სახელმწიფოს ფარგლებში მდებარე მდინარეებს, ტბების, ზღვების, ყურეების, არხების როგორც ზედაპირს, ასევე მათ წიაღსა და წიაღისეულ სიმდიდრეს.

საჰაერო ტერიტორია - მოიცავს სახელმწიფოს სახმელეთო და საწყლო ტერიტორიის თავზე მდებარე საჰაერო სივრცეს, რომელიც ადგილობრივი სახელმწიფოს სრული და განუსაზღვრელი სუვერენიტეტის ქვეშ იმყოფება.

მფრინავი და მცურავი ტერიტორიების ქვეშ იგულისხმება მოცემული სახელმწიფოს მფრინავი აპარატები და გემები, რომელნიც ამ სახელმწიფოს ალამს ან ნიშნავს ატარებენ.

უკანასკნელ ხანებში წარმოიშვა ტერიტორიის კიდევ ერთი სახეობა - **კოსმოსური აპარატები** (თანამგზავრები, კოსმოსური ხოლამდები და ა.შ).

არსებობს სივრცეები, რომლებიც **არც ერთი სახელმწიფო სუვერენიტეტის ქვეშ არ იმყოფებიან** - ღია ზღვა, კოსმოსური სივრცე, ანტარქტიკა.

ტერიტორიული უზენაესობის ხელშეუხებლობის პრინციპი თანამედროვე საერთაშორისო სამართლის ერთ-ერთი ძირითადი საწყისია. ტერიტორიული უზენაესობის მოქმედების სფერო შეიძლება შეიზღუდოს მხოლოდ თანასწორუფლებიანი შეთანხმების ძალით. ერთი სახელმწიფოს მიერ მეორე სახელმწიფოს სასარგებლოდ თავისი ტერიტორიული უზენაესობის მოქმედების სფეროს შეზღუდვას სახელმწიფო ტერიტორიის ამა თუ იმ არეში საერთაშორისო სერვიტუტი ეწოდება. საერთაშორისო სერვიტუტი სამ ჯგუფად იყოფა:

ა) ეკონომიკური სერვიტუტი - ტრანზიტი (საფოსტო, სამგზავრო, სავაჭრო, სახელმწიფო ტერიტორიის გავლით) ტერიტორიის იჯარით აღება ეკონომიკური დაწესებულებისათვის, სახელმწიფო კონცენსიები და ა.შ.

ბ) სტრატეგიული სერვიტუტები: ნეიტრალიზებული და დემილიტარიზებული ტერიტორიები

გ) პოლიტიკური ანუ წარმომადგენლობითი სერვიტუტები: ტერიტორიების და შენობის იჯარით აღება დიპლომატიური და საკონსულო წარმომადგენლობებისათვის, კულტურული მიზნებისათვის და ა.შ.

48. სახელმწიფო ტერიტორიის შეძენის და შეცვლის საერთაშორისო სამართლებრივი საშუალებანი

თანამედროვე საერთაშორისო სამართლის მიხედვით სახელმწიფო ტერიტორიის შეძენის (ან შეცვლის) პირველწყაროს ერის თვითგამორკვევის უფლება წარმოადგენს. ყოველი ერი, რომელიც სხვა სახელმწიფოს ფარგლებშია მოქცეული და ეროვნულ-

განმანთავისუფლებელი ბრძოლის შედეგად იძენს დამოუკიდებლობას, ავტომატურად კვეცავს მეტროპოლიის სახელმწიფო საზღვრებს და თავის ეროვნულ ტერიტორიაზე დამოუკიდებელ ორგანიზაციას ქმნის. ყოველ შემთხვევაში, ადგილი უნდა ჰქონდეს მოსახლეობის ნების გამომჟღავნებას კომპეტენტური ორგანოების გადაწყვეტილების ან პლებისციტის (საყოველთაო რეფერენდუმის) სახით.

პირველ შემთხვევაში საკითხი ნათელია - თავისუფლებისათვის მეზობელი ერის ხელმძღვანელი ორგანოები ყოველთვის სარგებლობენ ხალხის ნდობით დამოუკიდებელი პოლიტიკური ორგანიზაციის შექმნის საქმეში. იგივე ითქმის უკვე არსებული სახელმწიფოს ხელისუფლების უმაღლეს ორგანოებზე, რომლებიც ხალხის ნდობით სარგებლობენ და უფლებამოსილი არიან თვით გადაწყვიტონ ქვეყნის პოლიტიკური მომავლის ბედი.

მაგრამ ყოველ შემთხვევაში, როდესაც მიუხედავად კომპეტენტური ორგანოების არსებობისა, აუცილებელია უშუალოდ ხალხის, ერის აზრის გამორკვევა, მიმართავენ საყოველთაო გამოკითხვას - პლებისციტს.

უნდა განვასხვავოთ ორი სახის პლებისციტი - საყოველთაო გამოკითხვა ან რეფერენდუმი დამოუკიდებლობის მოპოვების შესახებ და გამოკითხვა, რომლის მიზანია გამოარკვიოს ხალხის სურვილი, რომელი სახელმწიფოს ფარგლებში სურს მას ყოფნა.

როდესაც ერთი სახელმწიფო მეზობელ სახელმწიფოსთან შეთანხმებით ცდილობს მოაწესრიგოს სასაზღვრო ტერიტორიების საკითხი, რის შედეგად ადგილი აქვს ამ ტერიტორიების მცირე ნაწილების გაცვლა - გამოცვლას ან ცალმხრივად დათმობას, პლებისციტის საკითხი არ ისმება.

თანამედროვე საერთაშორისო სამართალი იცნობს ტერიტორიის შეძენის ძალდატანებით შესაძლებლობასაც, მაგრამ ეს ძალდატანება აგრესიის საპასუხო აქტია და დასაშვებია მხოლოდ ორ შემთხვევაში:

ა) ისტორიული სამართლიანობის პრინციპზე დაყრდნობით. ყოველი სახელმწიფო, რომელსაც თავის დროზე წაართვეს ტერიტორია აგრესიული ომის ან კაბალური ხელშეკრულების შედეგად, უფლებამოსილია დაიბრუნოს ეს მიწები აგრესორის დამარცხების შემთხვევაში ან ახალი ხელშეკრულება დადოს

ბ)დამარცხებული აგრესორის მიმართ პოლიტიკური სანქციების გამოყენებით, რომელთა მიზანია აგრესორის დასჯა და მომავალში მისი მხრიდან აგრესიის განახლების თავიდან აცილება.

ტერიტორიის შეძენის ორივე ეს საშუალება გამონაკლისს წარმოადგენს, რადგანაც საერთაშორისო სამართალი კრძალავს ომს, როგორც ტერიტორიული და სხვა დავების გადჭრის საშუალებას.

49. მდინარეე ბის გამოყენების საერთაშორისო სამართლებრივი ასპექტები (მრავალეროვნული და საერთაშორისო მდინარეები)

განასხვავებენ სასაზღვრო და მრავალეროვნულ მდინარეებს. პირველი სახის მდინარეები ყოფს ორ ან რამდენიმე სახელმწიფოს ტერიტორიას და მათ შორისო ბუნებრივ ზღვარს წარმოადგენს. მრავალეროვნული მდინარეები კვეთს ორ ან მეტ სახელმწიფოს ისე, რომ მისი სათავე ერთი სახელმწიფოს ტერიტორიაზეა, ხოლო ძირითადი კალაპოტი ზღვასთან შერთვამდე სხვა სახელმწიფოების ტერიტორიას კვეთს.

დღეს სასაზღვრო და მრავალეროვნული მდინარეები მრავალ საერთაშორისო პრობლემას წარმოშობენ, რაც მათზე ნაოსნობით, ჰიდრომშენებლობით, ირიგაციული სამუშაოებით, ხე-ტყის წყალზიდვით არის განპირობებული. შევეხოთ ძირითად საკითხს.

ნაოსნობა საერთაშორისო მდინარეზე

ორი ან რამდენიმე სახელმწიფოს ტერიტორიის გადამკვეთ ან გამყოფ, ზღვასთან ნაოსნობით შეერთებულ მდინარეებს საერთაშორისო მდინარეები ეწოდებათ, თუ საერთაშორისო ხელშეკრულებათა თანახმად, ისინი ღიაა ქვეყნის სავაჭრო გემების მიმოსვლისათვის.

საერთაშორისო მდინარის ცნება შეიცავს სამ აუცილებელ ნიშანს: **გეოგრაფიულს** (ზღვასთან უშუალო კავშირი), **პოლიტიკურს** (რამდენიმე სახელმწიფოს ტერიტორიის გადაკვეთა, გაყოფა) და **იურიდიულს** (სათანადო ხელშეკრულების არსებობა). უკანასკნელ ნიშანს გადამწვეტი მნიშვნელობა აქვს, რადგანაც მხოლოდ საერთაშორისო შეთანხმების ძალით შეიძლება დაწესდეს მდინარეზე ყველა ქვეყნის სავაჭრო ნაოსნობის უფლება. თუ ასეთი ხელშეკრულება არ არსებობს და მდინარეს მხოლოდ პირველი ორი ნიშანი აქვს, იგი მხოლოდ მრავალეროვნულ მდინარედ ჩაითვლება.

ელექტროენერგიის წარმოება

სახელმწიფოს საზღვრებში შემავალი მდინარის ნაწილში ელსადგურების და სხვა ჰიდროენერგეტიკულ ნაგებობათა მშენებლობა, მათი მუშაობა, მდინარის კალაპოტის შეცვლა, მდინარის დონის აწევ-დაწევა, წყლის გამოყენება და ა.შ. ისე უნდა წარმოებდეს, რომ არ ავნოს მოსაზღვრე სახელმწიფოს ინტერესებს.

ირიგაციული სამუშაოები

დღევანდელ პირობებში ირიგაციული სამუშაოები სულ უფრო იწვევს წინა პლანზე, განსაკუთრებით ახლო აღმოსავლეთის ქვეყნებში. ირიგაციული სამუშაოები, ისევე როგორც ჰიდრომშენებლობა, ხშირად იწვევს სახელმწიფოთა დავებს.

50. ჰუმანიტარული სამართლის არსი

51. დავების მოგვარების საერთაშორისო სამართლებრივი საშუალებანი

თანამედროვე საერთაშორისო სასამართლო ომს, როგორც დავების გადაწყვეტის საშუალებას კანონგარეშე აცხადებს და ყოველგვარი დავების მშვიდობიანი გზით მოგვარებას მოითხოვს.

სახელმწიფოები უფლებამოსილია, თვითონ აირჩიონ ის საშუალებები, რომელიც ბოლოს მოუღებს მათ შორის წამოჭრილ დავას, მაგრამ თუ მხარეები ვერ თანხმდებიან ამ საკითხზე, ხოლო დავის გაგრძელება ვნებს ან შეიძლება ავნოს მშვიდობის დაცვის საქმეს, უშიშროების საბჭო უფლებამოსილია მოითხოვოს მხარეებისაგან ამა თუ იმ პროცედურის გამოყენება.

უშუალო დიპლომატიური მოლაპარაკება

ყველა სახის დავების გადაჭრაში ყველაზე გავრცელებული და ეფექტიანი საშუალებაა მხარეთა უშუალო მოლაპარაკება. განსაკუთრებით აღსანიშნავია სახელმწიფოთა მეთაურების შეხვედრები, რაც, როგორც წესი დიდ ნაყოფს იძლევა. სახელმწიფოს ან მთავრობის მეთაურნი არ არიან შებოჭილნი რაიმე ინსტრუქციებით და შეუძლიათ თამამად იმოქმედონ საკითხის განხილვა - გადაწყვეტის დროს. უშუალო დიპლომატიური მოლაპარაკება უფრო ხშირად სპეციალური დელეგაციების გაგზავნითა და მიწერ-მოწერით ხორციელდება.

შუამავლობა და "კეთილი სამსახური"

მხარეთა თანხმობის დავაში მესამე სახელმწიფოს ჩარევას, რომელიც ხელს უწყობს მხარეთა კონტაქტების დამყარებას, გადასცემს ერთი მხარის პრეტენზიას და წინადადებებს მეორე მხარეს დავის გადაწყვეტაში არსებითი ჩარევის გარეშე, ეწოდება "კეთილი სამსახური". ხოლო, როდესაც მესამე სახელმწიფო აღიჭურვება უფლებით თვითონ წარუდგინოს მხარეებს დავის გადაწყვეტის პირობები, განახორციელოს მხარეთა შორის მოლაპარაკების მსვლელობების ხელმძღვანელობა, ადგილი აქვს შუამავლობას.

ნებისმიერ შემთხვევაში შუამავლის წინადადებანი რეკომენდაციების სახეს ატარებენ და სავალდებულო არაა მხარეებისათვის. შუამავლის ყოველი ცდა, ძალით მოახვიოს თავს მხარეებს თავისი გადაწყვეტილება, ეწინააღმდეგება საერთაშორისო სამართლის ძირითად პრინციპებს.

საგამომძიებლო და შემთანხმებელი კომისიები

ეს ორგანოები მოწოდებულია დაეხმაროს მხარეებს დავასთან დაკავშირებული საკითხების დეტალურ შესწავლაში. საგამომძიებლო კომისია ამოწმებს მხოლოდ ფაქტებს, ე.ი. საქმის ფაქტიურ მხარეს და მოახსენებს მხარეებს ამ შემოწმების შედეგებს. შემთანხმებელი კომისია კი უფრო ფართო უფლებითაა აღჭურვილი: იგი არა მარტო ადგენს ფაქტებს, არამედ შეიმუშავებს ხოლმე დავის გადაწყვეტის ვარიანტსაც. ორივე შემთხვევაში კომისიების გადაწყვეტილება კონსულტაციურ ხასიათს ატარებს და არ არის სავალდებულო მხარეთათვის.

საერთაშორისო არბიტრაჟი

დავების გადაწყვეტის ეს ორგანო, რომელიც მხარეთა ურთიერთშეთანხმების საფუძველზე იქმნება, მოწოდებულია არსებითად გადაწყვიტოს მხარეთა შორის არსებული დავა. მისი გადაწყვეტილება სავალდებულოა მხარეებისათვის. საერთაშორისო არბიტრაჟი სასამართლო ინსტანციაა და, ამდენად მისი საქმის წარმოება სასამართლოებისათვის დამახასიათებელ ნიშნებს ატარებს. საქმეები განიხილება სასამართლოს სხდომებზე, რომელზეც იმართება მხარეების პაექრობა, გადაწყვეტილება გამოიტანება მოსამართლეთა ხმების უმრავლესობით.

მხარეები არბიტრაჟს მიმართავენ ნებაყოფლობით, ამ შემთხვევაში ყოველგვარი დაძალება მართლსაწინააღმდეგო აქტია.

სახელმწიფოების სურვილი - მიმართონ მედიაციას, უნდა იყოს მკაფიოდ გამოხატული სათანადო საერთაშორისო - სამართლებრივ აქტში. შეთანხმებას, რომლის საფუძველზე იქმნება სამედიატორო სასამართლო, კომპრომისი ეწოდება.

საერთაშორისო სასამართლო

სამედიატორო სასამართლოსაგან განსხვავებით, საერთაშორისო სასამართლო მუდმივი ორგანოა, იგი იქმნება არა მოდავე მხარეთა შეთანხმების საფუძველზე, არამედ საერთაშორისო ორგანიზაციის მიერ. იგივე ორგანიზაცია განსაზღვრავს იმ ძირითად წესებს, რომელიც საფუძვლად ედება სასამართლოს ორგანიზაციასა და საქმიანობას.

52. გაეროს საერთაშორისო სასამართლო

შედგება 15 მოსამართლისაგან, რომელთაც ცხრა წლის ვადით, ერთმანეთისაგან დამოუკიდებლად ირჩევენ გენერალური ასამბლეა და უშიშროების საბჭო. მოსამართლეებს ირჩევენ კვალიფიკაციის მიხედვით და არა მოქალაქეობის გათვალისწინებით, ე.ი. პირველ რიგში მხედველობაში მიიღება მეცნიერული და პრაქტიკული კვალიფიკაცია, ავტორიტეტი. ერთსა და იმავე სახელმწიფოს არ შეიძლება სასამართლოში ორი მოსამართლე ჰყავდეს.

სასამართლო იხილავს მხოლოდ ისეთ საქმეებს, სადაც მხარეებად მხოლოდ წევრი სახელმწიფოები გამოდიან.

სამართლის წყაროები, რომლებსაც იყენებს სასამართლო საქმის განხილვისას, შემდეგია:

1) საერთაშორისო კონვენციები

2) საერთაშორისო ჩვეულება

3) სამართლის ზოგადი პრინციპები

4) სასამართლო გადაწყვეტილებანი და საჯარო სამართლის სპეციალისტების დოქტრინა - შეხედულებები, სწავლება და ა.შ.

სასამართლო წარმოებაში მხოლოდ მაშინ ღებულობს საქმეს, თუ ორივე მოდავე თანახმაა იურისდიქციაზე. თუ ერთ-ერთი მხარე უარს ამბობს საქმის სასამართლოში გადაცემაზე, სასამართლოს ურისდიქციაზე, იგი მოვალეა შეასრულოს სასამართლოს გადაწყვეტილება, წინააღმდეგ შემთხვევაში მეორე მხარეს უფლება აქვს მიმართოს

უშიშროების საბჭოს სასამართლოს გადაწყვეტილების ცხოვრებაში გატარების უზრუნველსაყოფად.

53. ადამიანის უფლებათა საყოველთაო დეკლარაცია (1948წ)

54. საერთშორისო პაქტი სამოქალაქო და პოლიტიკური უფლებების შესახებ (1966წ)

55. ადამიანის უფლებათა კომიტეტი